

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

FINANČNA VKLJUČENOST IN ŽENSKO PODJETNIŠTVO

Ljubljana, junij 2021

TINA OREŠKOVIĆ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Tina Orešković, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Finančna vključenost in žensko podjetništvo, pripravljena v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Matejem Marinčem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki ter pravico reproduciranja.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 FINANČNA VKLJUČENOST ŽENSK	2
1.1 Opis in pomen finančne vključenosti	2
1.2 Finančna vključenost in opolnomočenje žensk	4
1.3 Neenakost med spoloma	5
1.4 Sheme finančne vključenosti	7
1.4.1 Mikrofinanciranje	8
1.4.2 Varčevalni programi	8
1.4.3 Sheme za lažje posedovanje in prenos gotovine	9
1.4.4 Programi finančne pismenosti	9
1.5 Ovire pri dostopu do finančnih storitev	9
1.6 Ukrepi v državah po svetu	12
2 ŽENSKO PODJETNIŠTVO	14
2.1 Razumevanje ženskega podjetništva	15
2.2 Značilnosti žensk podjetnic	18
2.3 Ovire žensk podjetnic	23
3 OPIS BAZE GLOBAL FINDEX	25
3.1 Lastništvo finančnega računa	25
3.2 Prejemanje in opravljanje plačil	28
3.2.1 Plačila od vlade	28
3.2.2 Plačila za delo	28
3.2.3 Domača nakazila	29
3.3 Dostop in uporaba računa	29
3.3.1 Digitalna plačila	29
3.3.2 Uporaba interneta in mobilnih telefonov	30
3.4 Vzorci varčevanja, izposojanja in finančne stabilnosti	31
3.4.1 Varčevanje denarja	31
3.4.2 Izposoja denarja	32
3.4.3 Finančna stabilnost	32
3.5 Digitalna tehnologija	33

4	EMPIRIČNA ANALIZA FINANČNE VKLJUČENOSTI V ŽENSKO PODJETNIŠTVO.....	34
4.1	Dosedanje raziskave na tem področju	34
4.2	Metodologija in opredelitev vzorca.....	35
4.3	Opis spremenljivk in opredelitev raziskovalnih vprašanj	37
5	ANALIZA REZULTATOV IN NJIHOVA INTERPRETACIJA.....	38
5.1	Opisna statistika spremenljivk	38
5.2	Preverjanje raziskovalnih vprašanj.....	40
	SKLEP.....	48
	LITERATURA IN VIRI.....	50

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Širši dejavniki, ki vplivajo na opolnomočenje žensk in enakost spolov	6
Tabela 2:	Opis spremenljivk	37
Tabela 3:	Opisne statistike spremenljivk	39
Tabela 4:	Povzetek regresijskega modela	41
Tabela 5:	Analiza variance regresijskega modela	41
Tabela 6:	Vpliv finančne vključenosti na delež samozaposlenih žensk.....	42
Tabela 7:	Povzetek regresijskega modela	43
Tabela 8:	Analiza variance regresijskega modela	43
Tabela 9:	Vpliv deleža žensk z odprtim bančnim računom na delež samozaposlenih žensk	44
Tabela 10:	Povzetek regresijskega modela	45
Tabela 11:	Analiza variance regresijskega modela	45
Tabela 12:	Vpliv uporabe tradicionalnih bančnih storitev na delež samozaposlenih žensk	46
Tabela 13:	Povzetek regresijskega modela	47
Tabela 14:	Analiza variance regresijskega modela	47
Tabela 15:	Vpliv uporabe finančne tehnologije na delež samozaposlenih žensk	47
Tabela 15:	Vpliv uporabe finančne tehnologije na delež samozaposlenih žensk (nad.).....	48

SEZNAM SLIK

Slika 1:	Ovire finančne vključenosti žensk na strani povpraševanja in ponudbe po finančnih storitvah.....	10
Slika 2:	Povprečna skupna podjetniška aktivnost (TEA) v letu 2017	16

Slika 3: Povprečna skupna podjetniška aktivnost (TEA) glede na starost, spol in regijo, 2017	21
Slika 4: Odstotek podjetnikov s srednjo ali višjo stopnjo izobrazbe glede na spol in stopnjo dohodka, 2017	22
Slika 5: Udeležba podjetnikov po industrijskih sektorjih, 2017.....	23
Slika 6: Odrasli z odprtim računom pri finančni instituciji, 2017	25
Slika 7: Odrasli z odprtim mobilnim računom v Podsaharski Afriki (%).....	26
Slika 8: Odrasli z odprtim finančnim računom glede na spol in razvoj države (%).....	27
Slika 9: Odrasli brez odprtega finančnega računa	27
Slika 10: Odrasli, ki so opravili ali prejeli digitalno plačilo v preteklem letu (%).....	29
Slika 11: Odrasli, ki so v preteklem letu varčevali, 2017 (%).....	31
Slika 12: Odrasli, ki so si v preteklem letu izposodili denar (%), 2017	32
Slika 13: Odrasli, ki so zmožni pridobiti nujna sredstva, %, 2017.....	33
Slika 14: Odrasli brez odprtega finančnega računa, ki imajo v lasti mobilni telefon, 2017	34

SEZNAM KRATIC

angl. – angleško

AFI - (angl. Alliance for Financial Inclusion); Zavezništvo za finančno vključenost

EU – (angl. European Union); Evropska unija

GEM – (angl. Global Entrepreneurship Monitor); Globalni podjetniški monitor

MENA – (Middle East and North Africa); Bližnji Vzhod in Severna Afrika

TEA – (angl. Total Entrepreneurship Activity); celotna podjetniška aktivnost

VSLA – (angl. Village Savings and Loan Association); vaško združenje za varčevanje in posojila

UVOD

Ženske podjetnice so precej manj pogoste kot moški podjetniki (Meunier, Krylova & Ramalho, 2017). Finančne omejitve so eden največjih izzivov za podjetnike zlasti v državah v razvoju (Global Partnership for Financial Inclusion, 2016), vendar so empirični dokazi o razmerju med finančno vključenostjo in podjetništvom omejeni. V magistrskem delu bom preučevala empirično povezavo med finančno vključenostjo in ženskim podjetništvom v svetu.

Povezava med finančno vključenostjo in podjetništvom žensk ustvarja izjemno zanimanje med raziskovalci, izvajalci politik in drugimi zainteresiranimi tako na nacionalni kot mednarodni ravni. Glavni cilj ostaja, kako poglobiti finančno vključenost žensk, da se omogoči njihovo sodelovanje v podjetniških aktivnostih.

Izraz finančna vključenost je na splošno opredeljen kot dostop do in uporaba formalnih finančnih storitev gospodinjestev in podjetij, medtem ko so tisti brez takega dostopa finančno izključeni. Različne finančne točke dostopa, kot so bančne podružnice, POS terminali, bankomati in mikrofinančne institucije, so lahko izhodišče za uporabo dodatnih finančnih storitev, ki lahko omogočijo razvoj podjetij z dostopom do kreditov (World Bank, 2014). Finančna vključenost se obravnava kot ključni dejavnik gospodarske rasti in zmanjševanja revščine (King in Levine, 1993). Vedno več dokazov je, da ima posameznik od nje velike koristi. Študije Global Findex baze kažejo, da so ljudje, ki sodelujejo v finančnem sistemu, bolje sposobni začeti in širiti podjetja, vlagati v izobraževanje, upravljati tveganja in absorbirati finančne pretese ter povečati produktivne naložbe in porabo (World Bank, 2019).

Podpora ženskam podjetnicam ostaja bistveno vprašanje in eden od načinov je zagotoviti njihov finančni dostop in uporabo visokokakovostnih formalnih finančnih storitev. Ključni izziv, s katerim se soočajo raziskovalci pri raziskovanju finančne vključenosti žensk je pomanjkanje podatkov. Razpoložljivost podatkov, razčlenjenih po spolu, je še vedno omejena kljub tako pomembnim novim raziskavam, ki jih je izvedla skupina Global Findex skupine Svetovne banke, program Globalni podjetniški monitor (angl. Global entrepreneurship monitor, v nadaljevanju GEM) in projekt Ženske, podjetja in zakon (angl. Women, Business and the Law). Izboljšani podatki, razčlenjeni po spolu, z večjo količino in kakovostjo bodo okrepili poslovne in politične razmere za finančno vključevanje žensk v podjetništvo (World Bank, 2013).

Namen magistrskega dela je pregledati znanstveno in strokovno literaturo na področju finančne vključenosti in podjetništva žensk ter ugotoviti medsebojno povezavo. V magistrski nalogi bom v empiričnem delu raziskala povezavo med ženskim podjetništvom in finančno vključenostjo v državah po svetu. To bom preverila s ključnimi spremenljivkami, povezanimi s finančno vključenostjo žensk, in merjenjem njihovega odnosa z vključevanjem žensk v podjetništvo.

Cilj magistrskega dela je s pomočjo teoretičnega pregleda literature ter empirične raziskave ugotoviti povezavo in moč povezanosti med razvojem finančnega sektorja in ženskim podjetništvom po državah sveta. S tem želimo dokazati, da ima finančni razvoj države pomemben vpliv na raven podjetništva žensk.

Temeljni raziskovalni namen magistrskega dela je raziskati ključne spremenljivke, povezane s finančno vključenostjo, ki vplivajo na institucionalno okolje žensk podjetnic. Osredotočila se bom predvsem na pozitivno oziroma negativno povezanost kazalnikov finančne vključenosti z deležem samozaposlenih žensk. Analizirala bom tudi posamezne finančne kazalnike, kot so odprt bančni račun, uporaba mobilnih telefonov za izvedbo transakcij, varčevanja ter interpretirala njihovo pozitivno ali negativno povezanost z udejstvovanjem žensk v podjetništvu. Preveriti želim čim več dostopnih spremenljivk po naslednjih področjih finančne vključenosti: lastništvo finančnega računa, dostop do računa, prejemanje plačil, vzorci varčevanja ter izposojanja, vzorci finančne stabilnosti, uporaba finančne tehnologije.

Magistrsko delo skupaj obsega šest poglavij, ki so predstavljena, kakor sledi. V prvem poglavju bom predstavila pojem finančne vključenosti, teorijo, pojem finančne vključenosti žensk, opolnomočenje ter neenakost žensk, ovire, s katerimi se soočajo v povezavi s finančno vključenostjo. V drugem poglavju sledi opis ženskega podjetništva, razumevanje le-tega, opis značilnosti žensk podjetnic, njihovo motivacijo ter ovire, s katerimi se soočajo pri podjetniški poti. V tretjem poglavju bom predstavila bazo Global Findex, ki je najobsežnejši nabor podatkov na svetu o tem, kako odrasli varčujejo, si izposojajo, izvajajo plačila in obvladujejo tveganja. V četrtem poglavju bodo predstavljene dosedanje raziskave in analize v povezavi s tem področjem, metodologija, opis spremenljivk in raziskovalna vprašanja. V petem poglavju bo podana interpretacija dobljenih rezultatov empirične analize. V šestem poglavju bom zaključila s sklepom.

1 FINANČNA VKLJUČENOST ŽENSK

1.1 Opis in pomen finančne vključenosti

Finančna vključenost pomeni, da imajo posamezniki in podjetja dostop do koristnih in cenovno dostopnih finančnih storitev in produktov, ki ustrezajo njihovim potrebam. Finančni produkti vključujejo dostop do bančnega računa, transakcije, varčevanja, posojila. Možnost dostopa do finančnega računa je prvi korak k širši finančni vključenosti, saj transakcijski račun ljudem omogoča shranjevanje denarja ter pošiljanje in prejemanje plačil. Transakcijski račun je prehod k drugim finančnim storitvam, kot so posojila in zavarovanja za začetek in širjenje podjetij, vlaganje v izobraževanje ali zdravje ter obvladovanje tveganj (World Bank, 2017). Finančna vključenost olajša vsakodnevno življenje ter posameznikom in družinam pomaga načrtovati vse, od dolgoročnih ciljev do nepričakovanih nujnih primerov.

Pri finančni vključenosti je bil dosežen velik napredek; od leta 2011 do leta 2017 je 1,2 milijarde odraslih pridobilo dostop do bančnega računa. Danes ima dostop do računa 69 % odraslih. Premik od dostopa do uporabe računa je naslednji korak za države, v katerih ima 80 % prebivalstva odprt račun (Kitajska, Kenija, Indija, Tajska) (Global Findex, 2017).

Vendar pa je po zadnjih podatkih baze podatkov svetovne finančne vključenosti (angl. Global Findex) leta 2017 skoraj tretjina odraslih (1,7 milijarde) še vedno brez bančnega računa. Približno polovico le-teh predstavljajo revna ženska gospodinjstva na podeželju ali zunaj delovne sile. Razlika med spoloma v lastništvu računov ostaja v državah v razvoju na 9 odstotnih točk, kar ženskam preprečuje, da bi lahko učinkovito nadzirale svoje finančno življenje. V državah z visokim deležem mobilnih računov je prisotne manj neenakosti med spoloma (Global Findex, 2017).

Upravljanje z denarjem je ključni del življenja vseh, tudi revnejšega dela prebivalstva. Revni ljudje si izposojajo in varčujejo na različne načine za različne namene, pošiljajo in prejemajo denar in se poskušajo zaščititi pred finančnimi pretresi. Pri tem imajo lahko finančne institucije ključno vlogo. Vključujoč finančni sistem je tisti, v katerem se pravila in finančne institucije odzivajo na potrebe revnih in jim pomagajo, da bolj učinkovito porabljajo denar in razvijajo finančno varnost. Finančna vključenost ljudem omogoča, da (Napier, Melamed, Taylor & Jaeggi, 2013):

- varčno prihranijo denar z manjšim tveganjem izgube zaradi požara, tatvine, goljufije itd.,
- varno pošiljajo in prejemajo denar,
- se zadolžujejo za porabo ali naložbene namene na podlagi razumevanja cen in pogojev,
- se zavarujejo pred tveganjem.

V razvitih gospodarstvih ima dostop do bančnega računa ali podobnih storitev več kot 90 % odraslega prebivalstva. V razvijajočih se gospodarstvih je delež 63 %, v Kambodži, Mavretaniji in Pakistanu na primer le 20 % (Global Findex, 2017). V večini držav je tako, da imajo ljudje z višjimi dohodki večjo možnost za dostop do finančnih institucij. V Braziliji na primer ima 15 % ljudi v spodnjem kvintilu dohodka bančni račun v primerjavi s 64 % v najvišjem kvintilu (World Bank, 2008).

Zagotavljanje finančnih storitev revnim lahko prinese koristi za zmanjšanje revščine in rast. Raziskave iz Indije so pokazale, da je 1 % povečanje števila poslovalnic podeželskih bank privedlo do padca v revščini za 0,34 % in povečanju proizvodnje za 0,55 % predvsem zato, ker je dostop financiranja olajšal diverzifikacijo revnih iz kmetijstva (Burgess & Pande, 2005). Dostop do finančnih storitev lahko tudi omeji nekatere nevarnosti, s katerimi se srečujejo revni ljudje. Zadrževanje denarja v banki ali varčevalni shemi lahko zmanjša tveganje zaradi požara ali tatvine. Ljudem lahko pomaga pri nemoteni porabi, ko njihov dohodek niha, in prepreči, da bi spet zdrsnili v revščino zaradi šokov, kot so bolezen, brezposelnost ali smrt.

Poleg koristi posameznikom in gospodinjstvom je finančna vključenost pomembna tudi za države. Finančne institucije lahko zberejo in združijo posamezne prihranke in jih dajo na voljo za naložbe, kar vodi do večje produktivnosti in rasti. Z zmanjšanjem ranljivosti lahko obstoj močnega finančnega sektorja spodbudi tudi prevzemanje tveganj med podjetniki in olajša sprejemanje novih tehnologij ali diverzifikacijo na nova področja. Študije so pokazale konsistentne in pozitivne povezave med formalnim razvojem finančnega sektorja in gospodarsko rastjo (Department for International Development, 2004).

1.2 Finančna vključenost in opolnomočenje žensk

Finančna vključenost žensk pomeni, da imajo ženske učinkovit dostop do vrste finančnih storitev, ki zadovoljijo njihove številne potrebe gospodinjstev in podjetij ter so odzivne na socialno-ekonomske in kulturne dejavnike, ki povzročajo različne karakteristike med finančno izključenostjo žensk in moških.

Zagotavljanje učinkovitih in cenovno dostopnih finančnih orodij ženskam z nizkim dohodkom po vsem svetu je ključnega pomena za opolnomočenje žensk in zmanjšanje revščine (Holloway, Niazi & Rouse, 2017). Finančna vključenost, ki se pravilno upravlja lahko na več načinov, poveča opolnomočenje žensk. Dostop do finančnih virov, ki jih lahko prejmejo iz svojega bančnega računa, lahko poveča žensko pogajalsko moč v gospodinjstvih in njihov vpliv na način porabe denarja in drugih virov. Finančna vključenost lahko pomaga povečati možnosti za zaslužek ali nadzor premoženja zunaj gospodinjstva. Prav tako lahko zmanjša ranljivost žensk na primer tako, da jim omogoči, da se zavarujejo pred tveganjem ali zadolžitvijo za pokritje nepričakovanih stroškov, kot so stroški zdravljenja (Napier, Melamed, Taylor & Jaeggi, 2013).

Finančna vključenost žensk lahko vodi do transformativnih učinkov. Ko ženske aktivno sodelujejo v finančnem sistemu, lahko bolje obvladujejo tveganja, nemoteno porabo ali financirajo gospodinjске izdatke, kot je izobraževanje (Dupas & Robinson, 2013). Zagotavljanje ženskam z nizkimi dohodki prava finančna orodja za varčevanje in izposajo denarja, plačevanje in prejemanje plačil ter upravljanje tveganj je pomembno za opolnomočenje žensk.

Finančna orodja lahko ženskam v gospodinjstvih omogočijo sprejemanje odločitev in večji nadzor nad dodelitvijo sredstev (Karlan in drugi, 2016). Študije so pokazale, da dostop žensk do posameznih zasebnih varčevalnih računov ne samo spodbuja ekonomsko odpornost s povečanjem prihrankov žensk, ampak tudi omogoča ženskam, da se odločajo za finančne odločitve, kupujejo trajnejše izdelke in povečajo žensko pogajalsko moč v gospodinjstvu (Dupas & Robinson 2013). Na Filipinih je odprtje ciljno usmerjenega računa povečalo prihranke za 81 % in povzročilo večjo pogajalsko moč žensk v gospodinjstvu ter povečalo izdatke za potrošnjo (Ashraf, Karlan & Yin, 2006).

Finančna vključenost žensk ima lahko pozitiven vpliv tudi na otroke, prehrano gospodinjstev in širšo skupnost. V Nepalju so bili ženskam na voljo enostavno dostopni varčevalni računi brez plačila, kar je povzročilo, da je 84 % žensk odprlo račun, kar je povečalo porabo za izobraževanje in bolj hranljivo hrano. V primerjavi s tistimi brez računov so ženske imele tudi večje izdatke, povezane z zdravjem, kar je omogočilo gospodinjstvom, da so se bolje odzvala na nujne primere v zdravstvu (Prina, 2015).

Študija, izvedena v Bangladešu na podlagi intervjujev s 500 podeželskimi ženskami, razkriva, da finančna vključenost povečuje dohodek žensk, kupno moč in položaj v družini. Študija tudi razkriva, da so po uporabi programov finančne vključenosti podeželske ženske lahko rešile svoje nujne primere, otroku omogočile boljšo izobrazbo, pridobile boljšo zdravstveno oskrbo in zmanjšale odvisnost od lokalnih posojilodajalcev denarja, kar pomeni, da programi finančne vključenosti spodbujajo žensko gospodarsko opolnomočenje (Siddik, 2017).

Podobne študije so pokazale pozitivne povezave med programi finančne vključenosti za ženske in njihovim blagostanjem (Pitt, Khandker & Cartwright, 2006). Ugotovitve teh raziskav podkrepijo dejstvo, da imajo ženske lahko pomembno vlogo tako v družini kot v družbi.

1.3 Neenakost med spoloma

Kljub pomembnemu napredku pri širjenju dostopa za formalne finančne storitve v državah v razvoju v zadnjih letih ostaja pomembna vrzel v dostopu med moškimi in ženskami do finančnih storitev. V splošnem ima le 58 % žensk račun v uradni finančni ustanovi v primerjavi s 65 % moških. Ta vrzel med spoloma je še izrazitejša med moškimi in ženskami na trgih v razvoju, z največjo vrzeljo 18 odstotnih točk, opaženo v Južni Aziji (Demirguc-Kunt & Klapper, 2015).

Povečanje finančne vključenosti žensk je pomembno zlasti zato, ker se ženske nesorazmerno bolj soočajo z revščino. Mnoge ženske ostajajo odvisne od svojih mož in približno ena od treh poročenih žensk v državah v razvoju nima nadzora nad porabo večjih nakupov v gospodinjstvu (United Nations, 2015). Na splošno so revni ljudje finančno izključeni, vendar so ženske v mnogih državah pogosto bolj finančno izključene kot moški s podobnimi ravnmi dohodka (Makina, Fanta, Mutsonziwa, Khumalo & Maposa, 2015):

- V Keniji ženske predstavljajo približno 40 % upravljalcev kmetijskih gospodarstev, vendar imajo manj kot 1 % razpoložljivih kmetijskih kreditov (World Bank, 2007).
- V Bangladešu ženske opravijo 27 % depozitov pri bankah, vendar prejmejo le 1,8 % razpoložljivega kredita (United Nations, 2015).
- V Južni Afriki je 3,5 milijonov lastnic malih podjetij v primerjavi z 2,5 milijona moških. Kljub temu ima le 43 % žensk lastnic manjših podjetij odprte bančne račune v primerjavi z 52 % moških lastnikov.

Poleg tega imajo ženske bolj omejene možnosti za izobraževanje, zaposlitev zunaj gospodinjstva, premoženje in zemljiško lastništvo, dedovanje in nadzor nad njihovo finančno prihodnostjo na splošno. Ženske imajo drugačno gospodarsko življenje od moških:

- kot kmetijske delavke – spolna delitev dela v podeželskih gospodinjstvih pogosto pomeni, da se ženske specializirajo za pridelavo živilskih pridelkov za lastno porabo, medtem ko moški pridelujejo pridelke za prodajo (NIZA and ActionAid, 2009),
- kot podjetnice – po ocenah iz Podsaharske Afrike so ženske za 6 % manj produktivne od moških (Hallward-Driemeier, 2011),
- kot prejemnice dohodka – prisotne so razlike med spoloma na trgu dela, ženske na splošno zaslužijo manj ali so specializirane za določeno vrsto (Napier, Melamed, Taylor & Jaeggi, 2013),
- kot imetnice sredstev – ženske so manjkrat formalne lastnice zemljišč, premoženja ali drugih sredstev. Na primer v Ugandi je le 7% žensk lastnice zemljišč, ki jih obdelujejo (Ellis, Manuel & Blackden, 2006),
- kot potrošnice – številne študije so dokumentirale različne vzorce potrošnje moških in žensk in različne vrste kupljenih dobrin in naložbenih odločitev, ki so bile sprejete glede na to kdo obvladuje denar v gospodinjstvu (Johnson, Garbarino & Sivadas, 2006).

Te razlike pomenijo, da program finančne vključenosti ženske pogosto izključi, če ni zasnovan posebej za njih, ali vsaj drugače vpliva na njih kot na moške. Regulacije o zavarovanju posojil lahko na primer diskriminirajo ženske, za katere je manj verjetno, da imajo v lasti kakršnokoli premoženje. Finančna vključenost žensk lahko pomembno prispeva k gospodarski in širši krepitvi vloge žensk in s tem k zmanjšanju revščine. Glede na to, da je končni cilj spodbujanja finančne vključenosti žensk zmanjšati revščino, je treba pri oblikovanju programov finančnega vključevanja žensk analizirati pogoje, ki bodo dejansko prispevali k temu cilju. Za zagotavljanje finančne vključenosti žensk je tako potrebno natančno upoštevati ozadje, v katerem ženske živijo in več stopenj izključenosti in diskriminacije (Napier, Melamed, Taylor in Jaeggi, 2013).

Obstaja več širših ovir, ki ženskam preprečujejo dostop do finančnih storitev in zavirajo njihovo krepitev, predstavljeni so v tabeli 1.

Tabela 1: Širši dejavniki, ki vplivajo na opolnomočenje žensk in enakost spolov

Širši dejavniki, ki vplivajo na opolnomočenje žensk in enakost spolov	
1. Pravno, politično in regulativno okolje	– Obstajajo politike, zakoni in predpisi, ki podpirajo pravice žensk in ščitijo enakost spolov ali zavirajo pooblaščenost žensk (na primer dedovanje, lastninske pravice, poroka, predpisi o zemljiščih, registracija, poslovanje in zaposlovanje). Ženske so lahko bolj izpostavljene uradnemu nadlegovanju kot moški in jih doživljajo kot mehkejša tarča korupcije.

se nadaljuje

Tabela 1: Širši dejavniki, ki vplivajo na opolnomočenje žensk in enakost spolov (nad.)

Širši dejavniki, ki vplivajo na opolnomočenje žensk in enakost spolov	
1. Pravno, politično in regulativno okolje	– Sodelovanje žensk in moških, ki bodo spodbujali večjo enakost spolov pri odločanju na nacionalni in lokalni ravni. Prisotnost žensk kot vodje (npr. v parlamentu, trgovskih in poslovnih združenjih, vaških svetih itd.).
2. Institucionalna sposobnost	– Obstoj državnih institucij, ki podpirajo in ščitijo pravice žensk in enakost spolov. Znanje in ozaveščenost o socialni in spolni izključenosti v institucijah v javnem (šole, zdravstveni sistem, policija) in zasebnem sektorju (finančni sektor, podjetja in trgovinska združenja itd.). – Zmožnost transformacijskega vodenja v institucijah javnega in zasebnega značaja za spodbujanje spolne enakosti.
3. Ugodno družbeno in kulturno okolje	– Socialni in kulturni dejavniki, ki prispevajo k neenakosti med spoloma in finančni izključenosti (na primer negativni stereotipi do žensk, vloga in odnos moških kot glavnih nosilcev odločanja in možnosti dostopa do virov). – Obstoj mehanizmov in institucij za podporo socialne in civilne družbe, ki bi ženskam in dekletom lahko omogočili okrepitev položaja (na primer mreže in sistemi socialne podpore ženskam in dekletom ter podpora civilne družbe za enakost spolov in krepitev vloge žensk).
4. Individualne zmožnosti	Dostop žensk in deklet do: – zdravstvenih informacij in storitev, – izobraževanja in usposabljanja (finančna pismenost, veščine za razvoj poslovanja), – proizvodnih sredstev (zemljišča, posesti, druga fizična sredstva, kot so živina, kmetijska oprema in trajni material, finančne storitve), – zaposlitev ali dostop do drugih dejavnosti, ki ustvarjajo dohodek, – informacij o zakonskih pravicah, – skupin, mrež, socialnega kapitala. – Vpliv socialnih in kulturnih dejavnikov, ki vplivajo na mobilnost in sposobnost žensk za povezovanje z drugimi, na njihovo samopodobo in moč odločanja. – Vpliv odgovornosti in oskrbe do gospodinjstev žensk na njihovo sposobnost za razvijati svoje podjetje, dostopati do izobraževanja, poiskati zaposlitev in dostopati do finančnih storitev. – Ustrezna identifikacija žensk in podatki o registraciji. – Vpliv drugih dimenzij socialne izključenosti, kot so rasa, narodnost, invalidnost, vera na dostop do sredstev in storitev.

Prirjeno po Napier, Melamed, Taylor & Jaeggi (2013, str. 22).

1.4 Sheme finančne vključenosti

Številne študije so pokazale vpliv shem finančne vključenosti na različne vrste žensk in dokazi kažejo, da lahko sheme finančne vključenosti različnih vrst pomembno vplivajo na

gospodarsko krepitev žensk.

1.4.1 Mikrofinanciranje

Mikrofinanciranje je vrsta bančne storitve, ki se zagotavlja brezposelnim ali osebam z nizkim dohodkom, ki sicer ne bi imeli drugega dostopa do finančnih storitev. Čeprav so izključeni iz bančnih storitev, pa tisti, ki živijo z zgolj 2 \$ na dan, poskušajo varčevati, se zadolževati, pridobiti kredit ali zavarovanje in odplačujejo svoj dolg. Mikrofinanciranje ljudem omogoča sprejemanje razumnih posojil za mala podjetja. Čeprav obstajajo po vsem svetu, se večina operacij mikrofinanciranja izvaja v državah v razvoju, kot so Uganda, Indonezija, Srbija in Honduras. Svetovna banka ocenjuje, da je več kot 500 milijonov ljudi uporabljalo bančno storitev, kot je mikrofinanciranje (Kagan, 2020).

Mikrofinančni programi so najpogostejši in najbolj preučeni programi finančne vključenosti. Študija, izvedena v Nigeriji, je pokazala, da je mikrofinanciranje pomembno gonilo finančne vključenosti predvsem dolgoročno (Adeola & Evans, 2017). Mnoge mikrofinančne institucije se osredotočajo predvsem na pomoč ženskam. Številne študije so pokazale, da lahko pozitivno vplivajo na opolnomočenje žensk (Littlefield, Morduch & Hashemi, 2003; Mayoux, 2006). Z ustvarjanjem mikrofinančne industrije je nastala infrastruktura, ki lahko deluje kot platforma za zagotavljanje širšega obsega storitev. Partnerstva med mikrofinančnimi institucijami (v nadaljevanju MFI) in drugimi finančnimi institucijami npr. banke lahko bankam omogočajo dostop do baze strank, do katerih sicer ne bi mogle priti in strankam ponudijo dostop do širšega nabora storitev, ki jih MFI morda ne bi mogle ponuditi. To je še posebej pomembno, ko finančne potrebe podjetnikov postanejo bolj zapletene – na primer, ko mala podjetja rastejo in potrebujejo večje količine kapitala, kot jih lahko ponudi MFI ali potrebujejo plačilne storitve (npr. za plače ali mednarodne transakcije).

1.4.2 Varčevalni programi

Študije v Peruju (Trivelli, 2009) in na Filipinih (Ashraf, Karlan & Yin, 2009) kažejo, da lahko varčevalne sheme izboljšajo samozavest žensk in moč v gospodinjstvu, izboljšajo njihovo kupno moč in zmanjšajo ranljivost.

Vaška združenja za varčevanje in posojila (angl. Village Savings and Loan Association, v nadaljevanju VSLA) so vse pogostejši projekt finančnega vključevanja, ki združuje elemente kredita in varčevanja. Organizirana so okoli skupin udeležencev, ki skupaj upravljajo s prihranki in sprejemajo odločitve o posojilih. Sodeč po intervjuju, ki ga je izvedla organizacija CARE International s prebivalko Tanzanije, so ti programi zelo uspešni, saj – kot pravi – ji je program VSLA pomagal oživiti svojo trgovino ter ji vlil samozavesti in zaupanja vase, saj ji za denar ni treba hoditi k možu (CARE Tanzania, 2017).

1.4.3 Sheme za lažje posedovanje in prenos gotovine

Tretja vrsta programa finančne vključenosti vključuje zagotavljanje shem, ki ženskam omogočajo, da hranijo ali prenašajo gotovino. Študije so zopet pokazale, da tovrstne sheme povečajo žensko gospodarsko aktivnost in dohodek (Dupas & Robinson, 2009). Mobilno bančništvo v Keniji je na primer izboljšalo osebno varnost in zanesljivo preskrbo s hrano za gospodinjstva (Financial Services Assessment, 2010). Varnost je bila tudi eden od razlogov, da so bili osnovni bančni računi v Južni Afriki tako priljubljeni, zlasti pri ženskah (Bankable Frontier Associates, 2009).

1.4.4 Programi finančne pismenosti

Povečanje finančne vključenosti žensk ni le zagotavljanje produktov in storitev, ki bolj ustrezajo potrebam žensk. Prav tako gre za izboljšanje finančne pismenosti ali sposobnosti žensk. Izboljšanje finančnega znanja in ekonomskih znanj se lahko tako šteje za enega ključnih instrumentov, potrebnih za pospeševanje gospodarske krepitve. Finančna pismenost se pogosto ponuja kot del mikrofinanciranja ali drugih programov in bi morala pri svojem oblikovanju upoštevati osnovne družbene in kulturne dejavnike. V raziskavi, izvedeni na ravni držav v Nemčiji, so prikazali pozitiven učinek finančne pismenosti na finančno vključenost. Tudi druge raziskave na mikro ravni, kot so Cole, Sampson in Zai (2011), Doi, McKenzie in Zai (2014) in Jamison, Karlan in Zinman (2014), so prikazale pozitivno vlogo finančne pismenosti za finančno vključenost.

1.5 Ovire pri dostopu do finančnih storitev

Običajno so ovire pri finančni vključenosti razvrščene na ovire na strani povpraševanja ter na ovire na strani ponudbe. Te lahko prizadenejo ženske bolj kot moške ali pa na njih vplivajo drugače. Način, kako ženske upravljajo denar, je v primerjavi s tem, kako moški upravljajo z denarjem, veliko bolj zaseben. Dinamika znotraj gospodinjstva je včasih ženske prisilila, da v veliki tajnosti upravljajo s svojimi dohodki in prihranki.

Kar zadeva financiranje podjetij, se lahko vsa mala in srednje velika podjetja ne glede na spol lastnika spopadajo s številnimi ovirami za dostop do posojil, čeprav nekatere ovire nesorazmerno negativno vplivajo na podjetnice. Med te ovire spadajo: omejena raven finančne ozaveščenosti in pomanjkanje finančne pismenosti, pomanjkanje lastništva sprejemljivega za zavarovanje, stroški posojila, negativna percepcija bank, nenaklonjenost k tveganju, spolna diskriminacija in kulturne omejitve, ki prizadenejo podjetnice (Ng'weno, Oldja, Hassan & Kapoor, 2018).

Nekatere ovire, ki zlasti vplivajo na ženske, so predstavljene na sliki 1.

Slika 1: Ovire finančne vključenosti žensk na strani povpraševanja in ponudbe po finančnih storitvah

Ovire na strani ponudbe	Ovire na strani povpraševanja
• zahteve glede zavarovanja izključujejo ženske, ki pogosto nimajo pravic do zemljišča/lastnine • omejen fizični dostop in odpiralni čas bank vplivajo bolj na ženske kot na moške, ker so ženske manj mobilne • zahteve glede dokumentacije: ženske pogosto nimajo dokaza o identiteti • značilnosti produktov: morda ne ustrezajo ženskim zahtevam (upravičenost do posojila, pogoji posojila) • trženjska sporočila, ki niso namenjena revnim ženskam • malo žensk na vodstvenih položajih	• ženske imajo nižje prihodke od moških • nizka stopnja izobrazbe: ženske so pogosto manj izobražene in pismene kot moški, kar vpliva na njihovo finančno sposobnost • omejitve glede mobilnosti • pomanjkanje dostopa do mobilnega telefona • pomanjkanje moči in samozavesti pri odločanju • slab dostop do informacij, slaba socialna mreža in nenaklonjenost tveganju • lojalnost neformalnim institucijam • zakoni, ki lahko ženskam izrecno zavirajo dostop do komercialnih posojil

Prirejeno po Napier, Melamed, Taylor & Jaeggi (2013).

Obstaja več faktorjev, ki vplivajo na napredek pri finančni vključenosti žensk, med katerimi je najbolj kritičen vpliv družbenih norm, ki so razširjene predvsem v Afriki, Aziji, na Bližnjem vzhodu in delu vzhodne Evrope. Socialne norme vplivajo na skoraj vsak vidik vsakodnevnega življenja, vključno s finančnimi storitvami. Imajo škodljiv vpliv na finančno vključenost žensk, ker lahko omejijo zmožnost žensk delati zunaj doma ali celo imeti telefon. Kulturne norme okoli tega, kaj je za žensko sprejemljivo, kam lahko gre sama ali s kom, lahko v interakciji omejuje dostop žensk do formalnih finančnih storitev. Nekatere skupne družbene norme in prepričanja po raziskavah Napier, Melamed, Taylor in Jaeggi (2013) vključujejo:

- ženske imajo primarno gledano predvsem mesto doma kot skrbnice doma in otrok, kar tudi omejuje obseg finančnih storitev, do katerih imajo dostop;
- prepričanja, da ženske niso tako finančno pismene kot moški in se morajo obrniti na svoje može pri sprejemanju finančnih odločitev ter uporabljati skupni bančni račun oziroma bančni račun svojega moža. V mnogih državah na Bližnjem Vzhodu je za odpiranje računa na primer potrebno dovoljenje skrbnika moškega spola;
- družbeno prepričanje, da ženske ne bi smele imeti lastnine ali biti vpletene v finančne odločitve. Nekatere države so sprejele zakone o dedovanju, ki favorizirajo moške, kar zmanjšuje dostop žensk do družinskih sredstev;

- od žensk se ne pričakuje, da bodo vodile podjetja, ker bi to posegalo v njihovo primarno odgovornost vodenja gospodinjstva in skrbi za družino;
- ženske ne morejo delati v določenih okoljih ali delovnih mestih, kjer so običajno moški, in imajo zato omejene možnosti za zaslužek in prihranek denarja zunaj doma, kar posledično otežuje njihovo uporabo formalnih bančnih storitev.

Druge ovire za finančno vključenost žensk po raziskavah Napier, Melamed, Taylor in Jaeggi (2013) vključujejo:

- napačno postavljene prednostne naloge finančne vključenosti: oblikovalci politik se lahko pri zmanjševanju spolne vrzeli osredotočijo samo na lastništvo računa kot sredstvo za opolnomočenje žensk brez reševanja drugih pomembnih ovir in omejitev;
- omejevalne regulativne zahteve lahko povzročijo neugodne pogoje za odprtje računov. Na primer v oddaljenih podeželskih vaseh rojstni list – ki je pogoj za pridobitev osebne izkaznice – običajno ni pridobljen ob rojstvu;
- omejen dostop do mobilnih telefonov je velika ovira za dostop do digitalne finančne vključenosti zlasti na podeželju. V večini primerov ima manj žensk mobilne telefone kot moški;
- nerazpoložljivost kredita in visoke stroške zadolževanja: tam, kjer ženske nimajo dobre zaposlitve, je večja verjetnost kot pri moških, da jim bodo zavrnili posojilo ali zaračunali višjo obrestno mero, saj bodo imele nižjo boniteto. Zato se ženske za financiranje svojih podjetij ali nakup kmetijskih vložkov zanašajo na neformalne prihranke. To povzroča večjo ranljivost za likvidnostne omejitve in nihanje cen, zaradi česar morda ne morejo ustanoviti podjetja;
- zanašanje na neformalne varčevalne in kreditne možnosti: za razliko od moških, ki redno uporabljajo formalne finančne storitve, se ženske običajno zanašajo skoraj izključno na neformalne možnosti, kot so prostovoljna varčevalna in posojilna združenja, družina in prijatelji;
- omejen fizični dostop do finančnih storitev: banke in telekomunikacijski operaterji (v primeru mobilnega bančništva) so lahko predač; ženske bodo v tem primeru zadrževale denar v svojih hišah, namesto da bi odprle račun;
- finančna pismenost: nezmožnost uporabe telefona v angleškem jeziku, pomanjkanje spretnosti finančnega računanja in dojemanje ljudi z nizkimi dohodki, da so nekateri produkti, kot so mobilne finančne storitve, za njih preveč zapletene, delujejo kot ovire pri sprejemanju teh izdelkov in storitev in odvrčajo prebivalce z nizkimi dohodki in prebivalce podeželja od dostopa do digitalnih finančnih storitev, kot je mobilni denar;
- tveganja zaradi goljufij in zasebnosti podatkov: ženske, ki se zanašajo na pomoč moških družinskih članov pri finančnih transakcijah, tvegajo izpostavljenost goljufijam ter izgubo zasebnosti in varnosti hranjenja gotovine;
- revščina in nerazpoložljivost zadostnega denarja/dohodka za varčevanje: v nekaterih gospodarstvih v razvoju velik odstotek prebivalstva živi pod mejo revščine in njihova prednostna naloga je, da imajo dovolj denarja, da izpolnijo svoje osnovne potrebe;

- pomanjkanje formalnega izobraževanja: za ženske brez formalne izobrazbe (osnovnošolske, srednješolske in univerzitetne izobrazbe) je bolj verjetno, da bodo finančno izključene od tistih na vrhu izobraževalne lestvice. Izobraževanje določa preživetje, bogastvo in potrebo po inovativnosti finančnih storitev;
- težave pri prepoznavanju izključenih žensk: Ankete gospodinjstev so ključen mehanizem za identifikacijo ljudi, ki so zunaj bančnega sistema;, ampak tovrstne ankete so drage in zamudne. Ker večina žensk v teh območjih ni formalno zaposlenih in ne prejemajo plače na varčevalne ali druge račune, jih preko teh kanalov ni enostavno prepoznati;
- napačne tržne strategije: ponudniki finančnih storitev morda ne bodo dojemali žensk kot bančno perspektivnih, saj so podjetja, ki jih upravljajo ženske, običajno manjša, zaradi česar so marže nižje. Trženje finančnih izdelkov ženskam je lahko zato stroškovno neučinkovito;
- transparentnost in nepoštena tržne prakse: visoke cene bančnih storitev in pomanjkanje predpisov o transparentnosti cen odvrča uporabnike finančnih storitev;
- nepoštena praksa na delovnem mestu: nekateri delodajalci niso naklonjeni zaposlovanju žensk, saj so ženske lahko večkrat odsotne zaradi porodniškega dopusta ali bolezni otroka. Te politike ženskam onemogočajo možnost pridobivanja dohodka in s tem negativno vplivajo na njihovo možnost za odprtje bančnega računa.

1.6 Ukrepi v državah po svetu

Finančna vključenost lahko prispeva k doseganju gospodarske rasti in zmanjševanju revščine, kar je cilj vsake države. Ljudje z nizkimi dohodki lahko izboljšajo svoj ekonomski in socialni položaj s sodelovanjem v formalnem finančnem sistemu. Ekonomska politika vsakega naroda poudarja pomen vključujočega finančnega sistema. Prednosti le-tega so, da pospešuje učinkovito porazdelitev proizvodnih virov z vključitvijo marginaliziranih sektorjev v glavni tok procesa gospodarskega razvoja. Poleg tega lahko dostop do ustreznih finančnih storitev znatno izboljša finančno disciplino v družbi in učinkovito upravljanje financ. Vključujoč finančni sistem lahko tudi prispeva k zmanjšanju finančnih stisk, ki so razširjene med ljudmi, ki delajo v neformalnem sektorju, z zmanjšanjem prakse posojanja, ki so jih sprejeli lokalni posojilodajalci denarja. Vključujoči finančni sistem lahko zato vsekakor prispeva k višji ravni učinkovitosti in blaginje z zagotavljanjem finančne varnosti in spodbujanjem varčevalnih navad med množicami. Zaradi višjih stroškov in drugih omejitev, kot so zavarovanje, si prikrajšane skupine (zlasti podeželske ženske) ne morejo privoščiti finančnih storitev, ki jih zagotavljajo formalne finančne storitve, in tako niso v finančnem sistemu, kar škodljivo vpliva na gospodarsko rast države. Da bi vključili tiste, ki so izključeni iz razvoja procesa države, se oblikovalci politik po vsem svetu osredotočajo na politike finančne vključenosti (Ratna in drugi, 2015).

Mehika je imela na primer nacionalno strategijo za spodbujanje enakosti spolov v okviru svojega nacionalnega razvojnega načrta 2012–2018, ki obsega cilje nacionalne politike, povezane z zdravjem, izobraževanjem, zaposlovanjem in finančno vključenostjo. Nacionalni razvojni načrt uvaja enakost spolov kot nacionalno načelo, s katerim morajo biti usklajeni cilji in programi vsake javne ustanove. Spodbuja izvajanje posebnih ukrepov, usmerjenih v zagotavljanje pravic žensk in izogibanje razlikam med spoloma, ki lahko vplivajo na neenakost, izključenost ali diskriminacijo. Zato je mehiška vlada objavila Nacionalni načrt za enakost spolov in Prepoved diskriminacije žensk (PROIGUALDAD 2013–2018), ki obravnava načelo nacionalnega razvojnega načrta o enakosti spolov s spodbujanjem dostopa žensk do zaposlitvenih možnosti, finančnih virov in storitev. Poleg tega je bil leta 2011 ustanovljen Nacionalni svet za finančno vključenost, ki bo usklajeval mehiške nacionalne finančne organe za spodbujanje finančne vključenosti s cilji iz Nacionalne politike o finančni vključenosti (Alliance for Financial Inclusion, 2016). Finančna vključenost žensk se šteje za cilj te nacionalne politike, predvsem s povečanjem dostopa in uporabe formalnih finančnih storitev za izključene dele prebivalstva.

Druge reforme lahko ponudnikom finančnih storitev omogočijo, da ponujajo inovativne in prilagojene izdelke za določene segmente strank. Skoraj polovica članov Zavezništva za finančno vključenost (angl. Alliance for Financial Inclusion, v nadaljevanju AFI) je prilagodila bančne izdelke za ženske in MSP v lasti žensk, kar predstavlja najbolj priljubljeno pobudo za reševanje finančne vključenosti žensk s strani institucij članic AFI (Alliance for Financial Inclusion, 2017).

Odkar je bil v Ugandi leta 2003 prevzet Zakon o ustanovitvi mikrofinančnih institucij, je v državi omogočeno zavarovanje s pomočjo metodologije skupinskih posojil. Tu se ljudje, ki se poznajo, zberejo v skupine, da bi zavarovali posamezna posojila. Vsak član skupine jamči drugemu in neplačilo enega člana vpliva na tveganje zadolževanja celotne skupine. Posojilojemalci začnejo z majhnimi posojili, ki lahko postopoma rastejo, zato se poveča dostop do kreditov. Večinoma ga uporabljajo ženske v neformalnem sektorju v Ugandi. Stopnja odplačevanja je bila približno 98 %; uspeh se je kazal pri številnih mikrofinančnih institucijah (CARE International, 2014).

Leta 2015 je mehiška MSP banka začela izvajati tržni program za MSP v lasti žensk (Mujer Pyme in Mujer Crezcamos Juntas), ki za posojila pod pragom 25.000 USD ne zahteva nobenega zavarovanja. Program je bil razvit na podlagi dokazov, ki so razkrili, da obstaja "manjkajoča sredina" žensk z majhnimi in srednje velikimi podjetji, ki jih finančne institucije premalo upoštevajo. Da bi izpolnil to potrebo, je program ciljati na ta segment s posojili, ki se uporabljajo za nakup osnovnih sredstev ali za pokrivanje potreb obratnega kapitala v razponu od 5.000 do 250.000 USD z letno obrestno mero 9,9 %. Za dopolnitev te finančne pomoči program zagotavlja nefinančno podporo ženskam prek klicnega centra. Mehška državna banka za razvoj podeželja FND je prav tako zmanjšala potrebo po zavarovanju za vse prosilce in posebej znižala obrestne mere na 6,5 % za ženske v primerjavi s 7 % za moške v svojem vodilnem programu za male kmete. To je bil odgovor

na nesorazmerno pomanjkljivo zastopanost žensk v kreditnem portfelju formalnih finančnih institucij na podeželju. V prvih 18 mesecih izvajanja programa je bila četrtnina (25 %) od 100.000 malih imetnikov, ki so prejeli kredite, žensk. Za 85 % teh žensk je bilo to prvo posojilo, ki so ga prejele pri uradni finančni ustanovi (Alliance for Financial Inclusion, 2016).

Neustrezna finančna infrastruktura, kot je pomanjkanje platform za digitalno plačevanje, kreditnih birojev in zavarovalniških registrov, lahko omeji finančno vključenost žensk. Razvoj finančne infrastrukture v Nacionalni strategiji za finančno vključenost lahko odpravi pomanjkanje dostopa žensk do zavarovanj in posojil. V Kostariki je bil leta 2015 sprejet zakon o premičnem premoženjskem zavarovanju, ki je zagotovil pravni mandat za ustanovitev instrumenta za omogočanje alternativnih oblik zavarovanja s premoženjem. Ta zakon omogoča sprejem netradicionalnih sredstev kot zavarovanje za posojilo. To vključuje na primer avtorske pravice, intelektualno lastnino, zaloge in pravice iz pogodb (Doing Business, 2017).

Od leta 2010 se je več kot 55 držav zavezalo finančni vključenosti, več kot 60 pa jih je začelo razvijati nacionalno strategijo. Po raziskavah Svetovne Banke (World Bank, 2017) države z razvito nacionalno strategijo finančne vključenosti povečajo hitrost in učinek reform.

Države, ki so najbolj napredovale pri finančni vključenosti imajo (World Bank, 2017):

- Finančna plačila s strani države (35 % odraslih v državah z nizkim dohodkom, ki prejemajo državno plačilo je v ta namen ustvarilo svoj prvi finančni račun).
- Omogočen uspeh mobilnim finančnim storitvam (v Podsaharski Afriki na primer se je lastništvo mobilnega računa povečalo iz 12 % na 21 %).
- Uvedba novih poslovnih modelov, kot je uporaba podatkov o e-trgovini za finančno vključenost.
- Strateški pristop z razvojem nacionalne strategije finančne vključenosti, ki združuje različne deležnike vključno z finančnimi regulatorji, telekomunikacijami, sektorjem za konkurenco in izobraževanje.
- Poudarek na varstvu potrošnikov in finančni sposobnosti za spodbujanje odgovornih in trajnostnih finančnih storitev.

2 ŽENSKO PODJETNIŠTVO

V zadnjih 30 letih se je število žensk, ki se ukvarjajo s samozaposlitvijo in lastništvom podjetij, povečalo zaradi političnih, gospodarskih in tehnoloških sprememb, ki se dogajajo povsod. Te spremembe so ustvarile gospodarske priložnosti za ženske, ki so pripravljene lastiti in upravljati podjetja.

2.1 Razumevanje ženskega podjetništva

V zadnjih letih se na državnem in mednarodnem nivoju pojavlja precejšnje in naraščajoče zanimanje za podjetnike in podjetništvo (Kirby, 2003), ker simbolizira inovacije in dinamično gospodarstvo (Orhan & Scott, 2001). Kljub temu pa je bila tema ženskega podjetništva razmeroma zapostavljena tako v družbi kot družbenih vedah, čeprav so generacije žensk s celega sveta prispevale k svojemu okolju, kar kaže na spodbudne znake podjetniškega duha (GEM, 2018).

Podjetnice in njihova podjetja so hitro rastoči segment poslovne populacije, ki ustvarja številne nove podvige in prispeva k razvoju vrste storitev in izdelkov. Kljub temu je delež ženskega podjetništva še vedno precej nizek, če primerjamo stopnjo udeležbe žensk s stopnjo moških (Minniti & Arenius, 2003).

V večini podjetniških ekosistemov je osnovna predpostavka, da imajo vsi podjetniki enak dostop do virov, udeležbe in podpore ter enake možnosti za uspešen rezultat (podjetniški zagon) znotraj podjetniškega ekosistema. Dejansko lahko ekosistemski dejavniki, kot so regionalna kultura ali gospodarski kontekst, kot je raven dohodka države vplivajo na zaznavanje, namere in motivacije žensk, izbijo industrije in težnje po rasti (GEM, 2018).

Podjetnico lahko opredelimo kot žensko ali skupino žensk, ki ustanavljajo, organizirajo in vodijo poslovno podjetje. V smislu Schumpetrovega koncepta inovativnih podjetnikov se ženske, ki inovirajo, posnemajo ali prevzemajo poslovno dejavnost, imenujejo podjetnice (Schumpeter, 1934).

Kot podjetnica mora ženska opravljati tudi vse funkcije, ki sodelujejo pri ustanovitvi podjetja. To vključuje ustvarjanje ideje, določitev ciljev, pripravo projektov, analizo izdelkov in določitev oblik organizacije poslovanja, izpolnitev promocijskih formalnosti, zbiranje sredstev, človeškega kapitala, strojev in materialov ter poslovanje podjetja (Khanka, 2006).

Harbison (1956) je naštel naslednjih pet funkcij ženske podjetnice:

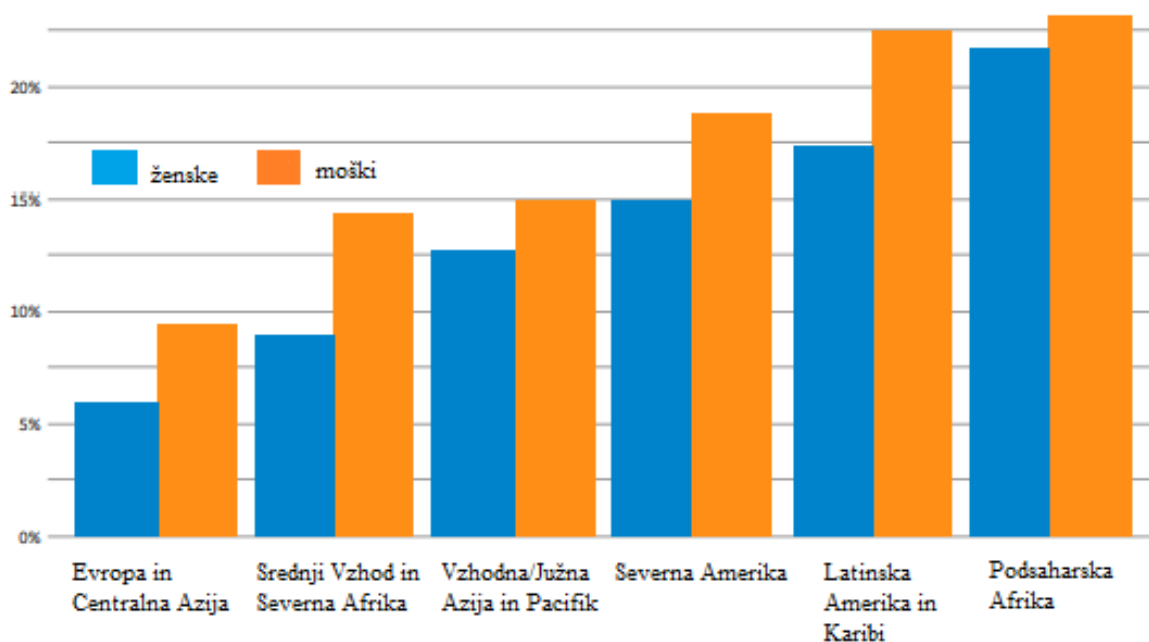
- raziskovanje možnosti za ustanovitev novega podjetja,
- prevzemanje tveganj in obvladovanje gospodarskih negotovosti, povezanih s poslovanjem,
- uvajanje inovacij ali posnemanje inovacij,
- koordinacija, upravljanje in nadzor,
- nadzor in vodenje.

Ženske podjetnice ustvarjajo vrednost za širšo skupnost na več različnih načinov. Ko se samozaposlijo, ustvarijo vir dohodka zase in za svoje družine ter pogosto vključujejo tudi druge udeležence, ki imajo koristi od svojega dela. Tiste, ki si prizadevajo za rast in zaposlovanje drugih, ustvarjajo delovna mesta v svojih skupnostih in zunaj njih. Inovativne

podjetnice prinašajo nove rešitve na trg z novimi vrednostnimi viri, ki jih konkurenčne možnosti niso ponudile. Internacionalizacija podjetij, ki jih vodijo podjetnice in presegajo svoje državne meje, prispeva h globalni konkurenčnosti njihovega gospodarstva. Ženske podjetnice igrajo pomembno vlogo pri zagonu podjetij v raznolikih industrijah (GEM, 2018).

Slika 2 prikazuje nihanje povprečne celotne podjetniške aktivnosti (angl. Total Entrepreneurship Activity, v nadaljevanju TEA) glede na spol in regijo. Najvišje stopnje TEA za ženske najdemo v podsaharski Afriki (21,8 %) in Latinski Ameriki (17,3 %). Skladno s prejšnjimi leti raziskovanja, najnižje stopnje žensk TEA in največje vrzeli med spoloma najdemo v Evropi (6 %) in razmerje 0,63 Ž/M) ter v regiji Srednji Vzhod in Severna Afrika (angl. Middle East and North Africa, v nadaljevanju MENA) (9 % in 0,63 Ž/M razmerje). Medtem ko razlike v spolu obstajajo po vsem svetu, je na ravni države devet držav, v katerih pri podjetništvu sodelujejo ženske na ravni, ki je enaka ali višja od moške. Povprečni TEA je bil za približno 10 % višji za ženske kot moške v Ekvadorju in Vietnamu, kjer so ženske zelo dejavne v gospodarstvu in pri ustvarjanju novih podjetij (GEM, 2018).

Slika 2: Povprečna skupna podjetniška aktivnost (TEA) v letu 2017

Prirejeno po GEM (2018).

V splošnem je povprečna stopnja TEA za ženske 10,2 %, kar je več kot tri četrtine svetovne stopnje TEA pri moških. TEA predstavlja odstotek odraslega delovno sposobnega prebivalstva, starega od 18 do 64 let, ki je v postopku začetka novega podjetja, vendar plače ni izplačeval več kot tri mesece (novo podjetništvo), ali ima podjetje, starejše

od treh mesecev, vendar mlajše od 42 mesecev (zgodnja poslovna dejavnost). Motivacija žensk za podjetništvo

Motivacija velja za pomemben element podjetnikovega življenja. Motivacija daje moč, pogum in odpira nove vidike za doseg zastavljenih ciljev.

Kongsinsuwan in Johnsson (2008) poskušata analizirati motivacijske dejavnike podjetnic za začetek lastnega podjetja. Glede na študijo so dejavniki motivacije za ustanovitev podjetja: potreba po dosežku želja biti sam svoj šef, želja po neodvisnosti in želja za avtonomijo. Večina anketirancev v raziskavi je povedala tudi, da je družinsko ozadje pomembno vplivalo na motivacijo za začetek podjetja.

Moški in ženski podjetniki pričajo o različnih razlogih za ustanovitev svojih podjetij. Ženske so motivirane za vodenje lastnih podjetij, da imajo večjo fleksibilnost in samostojnost pri delu. Ženske običajno preživijo več časa s svojimi družinami v nasprotju z moškimi podjetniki. Zmanjšajo tudi čas, namenjen delu, da bi rešili morebitne družinske konflikte, ki jih povzroča delo. Kar zadeva družinsko odgovornost, lahko ženske v večji meri uravnotežijo svoje poklicno življenje v primerjavi z moškimi, ki pogosteje navajajo, da so postali podjetniki zaradi motivov finančne ali gospodarske koristi (Buttner & Moore, 1997).

Heilman in Chen (2003) sta v študiji podjetniške motivacije dokazala, da so moški podjetniki v osnovi motivirani s finančnim uspehom in potrebo po iskanju dela. Empirična študija (Hisrich & Brush, 1984; Huarng, Mas-Tur & Yu, 2012), je prišla do rezultatov, ki kažejo, da ženske pretežno motivirajo njihove notranje značajske lastnosti, kot so želja po neodvisnosti medtem ko imajo zunanji dejavniki, kot je opažanje priložnosti na trgu večji pomen med moškimi.

Mansor (2005) je v svoji raziskavi opisal dejavnike ki bi lahko bodisi spodbujali bodisi odvrčali ženske od podjetništva. Ti dejavniki so finančni, okoljski, psihološki in sociološki dejavniki. Podjetniška motivacija žensk je kombinacija dejavnikov ekonomskih, socialnih, psiholoških in okoljskih dejavnikov. Med finančne dejavnike spadajo pomanjkanje ustreznih financ, neustrezen davčni sistem, birokracija in predpisi, pomanjkanje predhodnih izkušenj na finančnem področju. Okoljski dejavniki vključujejo razpoložljivost tveganega kapitala, prisotnost izkušenih podjetnikov, tehnično usposobljeno delovno silo, dostopnost dobaviteljev, dostopnost kupcev ali novih trgov, vpliv vlade, razpoložljivost zemljišč ali objektov, dostopnost prevoza, nov tehnološki razvoj, razpoložljivost podpornih storitev in življenjske razmere, razvojno stanje lokalnih skupnosti. Psihološki dejavniki vključujejo sposobnost in nagnjenost k tveganju v podjetju, potrebo po dosežkih, proaktivnost. Sociološki dejavniki pa so vpliv družine, vzor, vloga žensk v družbi in drugo. Po mnenju Mansorja (2005) prisotnost teh dejavnikov (motivacijski dejavniki) ustvarja sposobnost za podjetniško dejavnost.

Carsrud in Brännback (2011) sta opozorila, da je podjetniška motivacija specifična glede na kontekst. Ena od pomembnih spremenljivk je država, v kateri se izvaja podjetniška dejavnost. Lahko bi rekli, da imajo posamezniki različne vrste in stopnje motivacije zaradi podpornih ali omejevalnih pogojev v določeni državi. V pogojih, kjer so običajne zaposlitvene možnosti omejene, so lahko na primer višje stopnje podjetniške motivacije, ker takšno vedenje velja za alternativni vir gospodarske priložnosti. Če gre za podjetnice v državah, kjer družbeni in kulturni pritiski omejujejo možnosti za samoizražanje, bi bile ženske močnejše motivirane za podjetniško dejavnost, da bi se samouresničile.

Raziskava, izvedena v Rusiji, Ukrajini in na Norveškem, je pokazala, da ženske pogosto izkoristijo poslovne priložnosti za zadovoljevanje družbenih potreb, namesto da se osredotočajo na tradicionalne poslovne rezultate, kot sta rast ali dobiček. Vendar očitno različni konteksti – nastajajoči gospodarski kontekst Rusije in Ukrajine ter razvita Norveška – drugače vplivajo na motivacijo za ustanovitev novih podjetij. Študija je odkrila močnejšo željo prispevati k potrebam družbe med podjetnicami na Norveškem v primerjavi z njihovimi kolegi v Rusiji in Ukrajini. To kaže, da kulturni in družbeni kontekst v razvitih državah, na primer na Norveškem, podjetnicam verjetno ponuja več možnosti za samouresničitev drugje, kar daje več prostora za osredotočenost na družbena vprašanja v podjetju v primerjavi z razmerami v nastajajočih državah (Solesvik, Iakovleva & Trifilova, 2019).

GEM razlikuje "podjetništvo iz nujnosti", ko oseba mora postati podjetnik, ker nima boljše možnosti, od "podjetništva iz priložnosti", ki je aktivna izbira posameznika za začetek novega podjetja na podlagi dojemanja, da obstaja neizkoriščena ali premalo izkoriščena poslovna priložnost (GEM, 2019).

Pri višji ravni nacionalnega dohodka stopnja TEA običajno upada, kot tudi verjetnost, da bodo ljudje ustanovili podjetja iz nujnosti, medtem ko motiv priložnosti v državah z višjo ravni nacionalnega dohodka narašča. Ženske nesorazmerno bolj verjetno kot moški poročajo o motivu nujnosti v večini držav. 27 % podjetnic je poročalo, da je začelo podjetje iz nujnosti v primerjavi z 21,8 % moškimi. Podjetnice manj verjetno poročajo o motivu priložnosti kot moški podjetniki. 68,4 % žensk podjetnic poroča, da pri ustanovitvi podjetja izkoristijo priložnost v primerjavi s 74 % moškimi podjetniki, kar predstavlja 7-odstotno razliko med spoloma (GEM, 2018).

2.2 Značilnosti žensk podjetnic

Podjetniki imajo določene lastnosti, zaradi katerih so uspešni. Imajo več energije kot običajna oseba. Podjetniki so delavni in imajo možnost premagovanja ovir. Iščejo priložnosti in rešitve. Prav tako so zelo dojemljivi in z lahkoto prepoznajo nove poslovne ideje, nove izdelke ali nove trge. Na splošno so podjetniki dominantne osebe in imajo željo vplivati na druge.

Raziskave so pokazale, da obstajajo nekatere razlike med moškimi in ženskami, ko gre za podjetništvo. Ženske so občutljivejše od moških, ko gre za nefinančna vprašanja. Tako moški kot ženske imajo izkušnje pred začetkom poslovanja. Oboji imajo lahko tudi vzornike in mentorje, ki jim pomagajo sprejeti odločitev, da bodo postali podjetniki, vendar je za ženske odločitev postati podjetnica veliko težja kot pri moškem (Brush, 1992).

Obstajajo razlike med poslovnimi cilji in slogi upravljanja moških in žensk. Ženske in moški podjetniki pogosto ustanovijo podjetje, da bi imeli več samostojnosti in nadzora. Želijo si tudi dohodka in osebnega zadovoljstva, ki jim ga lahko prinese podjetje. Moški so običajno osredotočeni na ekonomske razloge, medtem ko si ženske prizadevajo tudi za nekakšen socialni prispevek (Orhan & Scott, 2001).

V študiji Rosa, Carter in Hamilton (1996) so ugotovili, da podjetnice lažje zaprejo svoje podjetje in imajo manj sredstev za začetek poslovanja. Študija je tudi razkrila, da so ženske uporabile inovativne strategije za premagovanje pomanjkanja, s katerim so se spopadale. Ženske so se bolj osredotočile na kakovost izdelkov kot moški, ki so se bolj osredotočili na prilagajanje in stroškovno učinkovitost. Ženske so pri upravljanju opolnomočile svoje zaposlene in se osredotočile na odnose, oblikovanje tima in vztrajnost. Ženske so se pogosto odločile za manjše maloprodajno ali storitveno podjetje namesto gradbeništva, tehnologije ali proizvodnje (Buttner & Moore, 1997).

Ženske podjetnice običajno upravljajo podjetje drugače kot moški. Najbolj izrazite razlike med moškimi in ženskami kot podjetniki so v njihovih slogih upravljanja. Ženske trdijo, da obvladajo bolj "ženstvene" strategije kot moški. Primer tega je, da ženske običajno cenijo odnose z zaposlenimi bolj kot naloge. Moški in ženska lahko tudi razmišljata drugače. Moški podjetniki so bolj logični misleci. Podjetnice so bolj intuitivne. Ženske kažejo več stilov socialnega vodenja, ki se osredotočajo na komunikativno in izrazno vedenje (Eagly & Karau, 1991).

Na podjetnike se pogosto gleda kot na ljudi, ki so pripravljeni tvegati. Raziskave so pokazale, da so moški veliko bolj pripravljeni prevzeti finančno tveganje kot ženske. Ženske imajo drugačen odnos do tveganja in so pripravljene prevzeti manjše tveganje (Sexton, 1990). Jianakoplos in Bernasek (1998) sta ugotovila, da moške manj skrbijo nevarnosti kot ženske. Moški so bolj pripravljeni tvegati neuspeh kot ženske. Sexton (1990) je ugotovil, da ženske in moški različno obdelujejo informacije. Ženske so bolj usmerjene na podrobnosti in bolj poznajo naloge, ki kažejo na tveganje. Mnoge ženske začnejo svoje podjetje s podporo svojih družin in prijateljev, ki so jim morda pomagali v preteklosti.

Ta nepripravljenost na neuspeh lahko prispeva k dejstvu, da je rast podjetnic nižja (Johnson & Powell, 1994). Banke pri ocenjevanju žensk za financiranje pogosto ocenjujejo ženske nižje na lestvici tveganj kot moški. Lestvica upošteva štiri vidike tveganja, vključno s finančnim, fizičnim, socialnim in etičnim. Denarno tveganje je vendarle

najpomembnejše. Skozi raziskavo Sextona (1990) so ugotovili, da ženske veliko manj tvegajo, če obstaja negotovost o denarnem izidu.

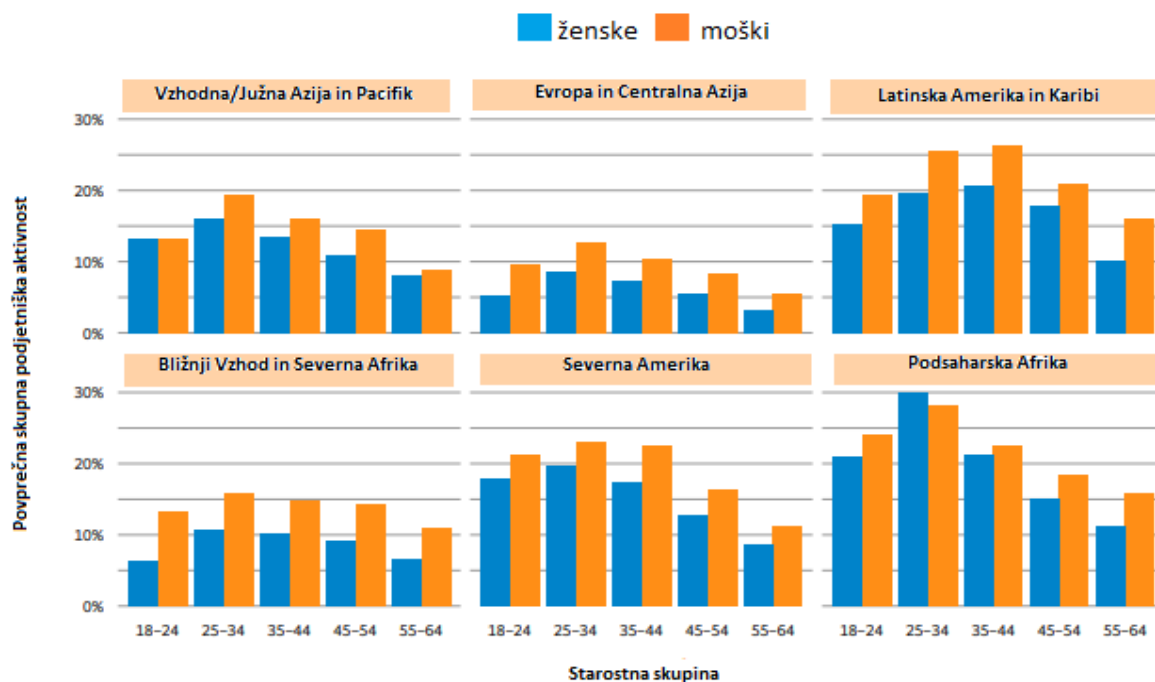
Finance so ključne za uspeh vsakega novega posla. Kar zadeva financiranje podjetja, ženske običajno začnejo svoje poslovanje z manj kapitala kot moški in njihova podjetja so običajno manjša (Brush, 1997). To lahko ženskam povzroči veliko težav pri zagonu podjetja (Buttner, 2001). Pomanjkanje zagonskega kapitala lahko vpliva na stopnjo preživetja podjetij v ženski lasti in njihovo sposobnost rasti. Študija na Nizozemskem je potrdila, da se ženske v podjetjih razlikujejo od moških, ker začnejo svoja podjetja z veliko manj denarja. Ženske imajo manjšo kapitalizacijo in nižji dolg kot podjetja v moški lasti. Večina žensk začne svoje podjetje z osebnimi sredstvi in imajo minimalno, če sploh kakršnokoli zunanje financiranje. Običajno ustanovijo podjetja s polovico kapitala, kot ga imajo moški. Ženske imajo tudi manj dostopa do neformalnih finančnih mrež, ki lahko zagotovijo sredstva (Verheul & Thurik, 2001).

Mreženje je zelo pomembno za uspeh vsakega podjetja. Buttner (2001) navaja, da je mreženje morda bolj pomembno kot imeti finančna sredstva. Moški imajo običajno večja socialna omrežja, ki so močnejša in globlja kot ženske. Ženske socialne mreže so pogosto manjše in imajo manjšo gostoto. Njihova omrežja so običajno medsebojna zunanja razmerja in niso tako nagnjena k uporabi poslovnih združenj in mrež. Njihova omrežja vključujejo družino, osebje in druge poslovne odnose. Ta omrežja so dragoceni viri informacij in lahko ženskam pomagajo v fazi zagona podjetja.

Ugotovitve o starostni dobi, povezane s starostjo podjetnikov, so bile skozi leta dokaj skladne. Največja udeležba v podjetništvu med ženskami in moškimi je v starosti 25–34 let dosegla 13,4 % oziroma 17,5 %. Starostna skupina med 35 in 44 leti je druga najvišja in znaša 15,2 % za moške in 11,6 % za ženske po vsem svetu. Najnižje stopnje zagona so v starostni skupini med 55 in 64 leti, manj kot 10 % pri ženskah in moških. Trendi so podobni v vseh regijah, le da je stopnja zagona v starostni skupini med 25 in 34 leti precej višja v podsaharski Afriki (30 % za ženske in 28,1 % za moške) in v Latinski Ameriki (19,7 % za ženske in 25,6 % za moške) v primerjavi z drugimi regijami, ki so večinoma pod 20 % za to starostno skupino (GEM, 2018).

Na splošno podatki kažejo, da so mlajši moški in ženske, mlajše od 35 let, najbolj dejavni pri ustanavljanju podjetij po vsem svetu, kar prikazuje slika 3. Mlajši moški in ženske so bolj naklonjeni vključevanju zagonskih podjetij v gospodarstvih z nizkimi dohodki, medtem ko so zagonske dejavnosti bolj razširjene med starejšimi odraslimi v državah z višjimi dohodki. Ta trend je verjetno povezan z motivacijo, konceptom podjetništva iz nujnosti in priložnosti ter s tem, da imajo starejši odrasli bolj verjetno sredstva, da ustanovijo novo podjetje v državah z višjimi dohodki. Poleg tega so vzorci po spolu, regiji in ravni dohodka iz leta v leto dokaj skladni. Razlike po spolu so opazne po državah; nekatere največje razlike so v državah zahodne in vzhodne Evrope (Bosna in Hercegovina, Francija, Nemčija, Italija, Nizozemska, Poljska in Slovenija (GEM, 2018).

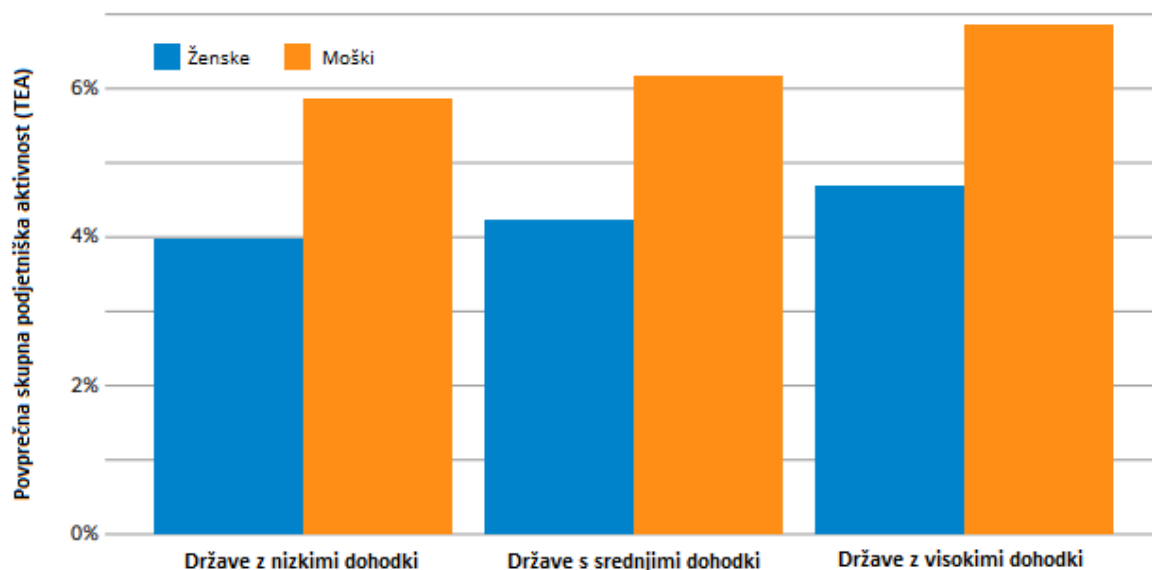
Slika 3: Povprečna skupna podjetniška aktivnost (TEA) glede na starost, spol in regijo, 2017

Prirejeno po GEM (2018).

Stopnje aktivnosti zagonskih podjetij se od leta do leta razlikujejo glede na spol, starostno skupino in stopnjo izobrazbe kot je prikazano na sliki 4. Na splošno se stopnja podjetniške aktivnosti povečuje z višjo izobrazbo žensk in moških, vendar se tudi razlika med spoloma povečuje z izobrazbo. Ugotovitve kažejo, da lahko ženske na splošno dosežejo višje donose v primerjavi z moškimi glede na stopnjo izobrazbe pri drugih zaposlitvenih priložnostih, tako finančnih kot nefinančnih. Po vsem svetu se stopnja udeležbe žensk giblje med 9 % in 11 % po starostnih skupinah v primerjavi z moškimi, kjer je od 11 % do 16 %. Največji razkorak med spoloma je na diplomski stopnji izobraževanja, kjer ženske ustanovijo podjetja na ravni dveh tretjin v primerjavi z moškimi. Diplomirane ženske v podsaharski Afriki so v podjetništvu 2,5-krat pogostejše kot moški. Analiza primerja izobrazbo med podjetniki glede na spol in nacionalni dohodek. Iz nje je razvidno, da moški s srednješolsko ali višjo izobrazbo bolj verjetno ustanavljajo podjetja kot ženske v državah z nizkimi dohodki, medtem ko je stopnja pri moških in ženskah v državah z visokim dohodkom enaka. Analiza kaže, da imajo ženske z manj izobrazbe večjo verjetnost, da bodo ustanovile podjetja ne glede na stopnjo dohodka v državi (GEM, 2018).

Slika 4: Odstotek podjetnikov s srednjo ali višjo stopnjo izobrazbe glede na spol in stopnjo dohodka, 2017

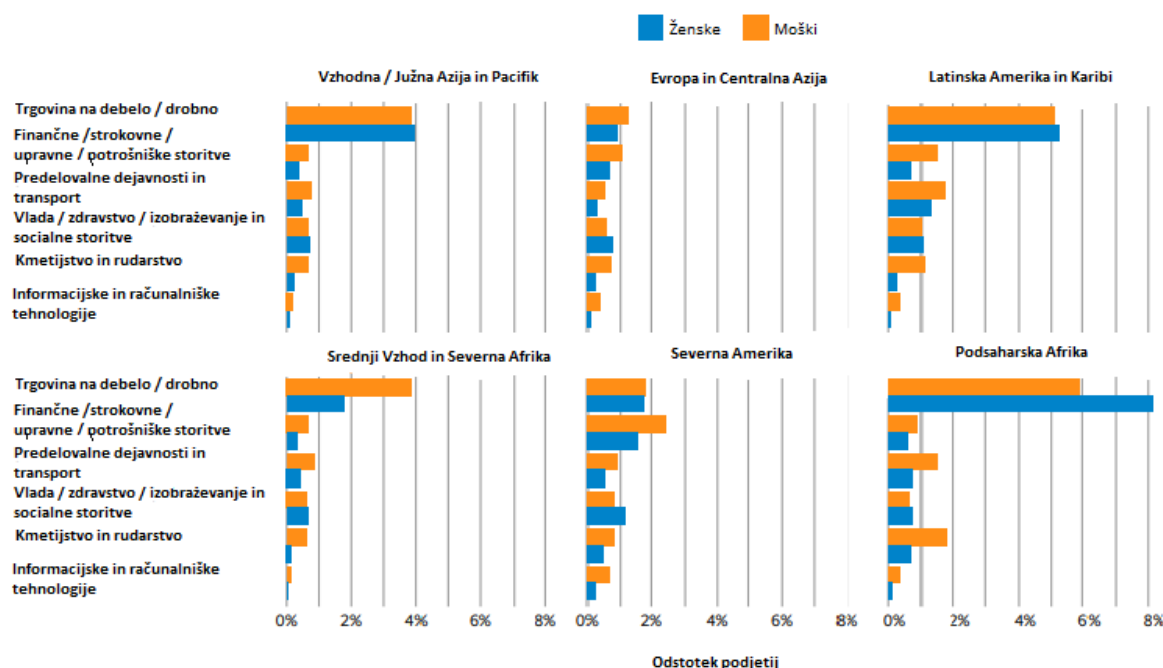
Prirejeno po GEM (2018).

V GEM poročilu inovacije predstavljajo novost za stranke in ponudbe, ki na splošno niso na voljo med konkurenco. Inovacija lahko temelji na edinstvenih lastnostih ali novih elementih; nanjo lahko vplivajo različni dejavniki: intenzivnost konkurence, ponudba konkurenčnih podjetij, razpoložljivost najnovejših tehnologij in znanja, pričakovanja strank in tako naprej. Ravni inovacij se običajno povečujejo glede na ekonomski razvoj. MENA regija (Srednji vzhod in Severna Afrika) izstopa z najvišjo stopnjo inovativnosti; sledi ji Severna Amerika. Države, ki poročajo najvišje stopnje inovativnosti so bile ZAE – Združeni Arabski Emirati (več kot 60 %), Katar (več kot 40 %), Luksemburg (več kot 40 %) in Saudska Arabija (več kot 35 %). V nasprotju s tem so Argentina, Brazilija, Ekvador, Gvatemala in Iran poročali o zelo nizkih ravneh inovacij. Globalne stopnje inovacij kažejo, da so ženske manj inovativne kot moški za približno 6 % (12,6 % v primerjavi z 18,7 %). Države, v katerih so podjetnice poročale o visoki stopnji inovativnosti, so Kanada, Čile, Indija, Libanon in Luksemburg (GEM, 2018).

Udeležba podjetij v posameznih industrijah se med državami in regijami razlikuje, kot je prikazano na sliki 5. Na splošno največje število podjetij (40 %) posluje v sektorju trgovine na debelo/drobno. Naslednji največji sektorji so finančni/strokovni/upravni sektor, potrošniške storitve, vlada/zdravstvo/izobraževanje in socialne storitve. Več kot 50 % žensk ima podjetniško dejavnost v veleprodaji/maloprodaji v primerjavi z 42,6 % moškimi. Sodelovanje žensk v vladi/zdravstvu/izobraževanju in socialnih storitvah je 17,2 % v primerjavi z 10,1 % za moške, medtem ko so v finančnih/strokovnih/upravnih sektorjih pri 13,0 % nekoliko manj prisotne v primerjavi s 16,9 % moških. Odstotek žensk (11,3 %) v predelovalnih dejavnostih in transportu je skoraj enak moškim (12,9 %). Največje vrzeli med spoloma so vidne v kmetijstvu in rudarstvu, kjer je udeleženih 5,4 % žensk v

primerjavi z 12,5 % moških; sledi informacijska in računalniška tehnologija z 1,7 % oziroma 4,9 %. Dvanajst držav poroča, da v sektorju informacijske in računalniške tehnologije ni nobenih ženskih podjetij. Hrvaška in Japonska pa sta navedli stopnje več kot 10 % za ta sektor (GEM, 2018).

Slika 5: Udeležba podjetnikov po industrijskih sektorjih, 2017

Prirejeno po GEM (2018).

2.3 Ovire žensk podjetnic

Vsi podjetniki se pri ustanavljanju podjetij srečujejo z ovirami. Za ženske obstaja nekaj dodatnih ovir. Ženske morda niso bile deležne izkušenj in usposabljanja, da bi bile uspešne kot njihovi moški kolegi. Dostop do zadostnega kapitala je tudi izziv za podjetnice. Nekatere banke morda nimajo zaupanja v podjetnice, ki jih imajo pri moških. Ženskam je tudi težko uravnotežiti delo in dom. Ženske morda nimajo dostopa do nekaterih omrežij, ki jih imajo moški. Te mreže lahko nudijo več finančne pomoči in mentorstva. Obstajajo tudi kulturne ovire, ki ženskam lahko preprečijo, da začnejo podjetje in so na koncu uspešne. V nekaterih kulturah ženske ne veljajo za enake moškim in nimajo dostopa do virov, ki jih potrebujejo za svoja podjetja (Brush, 1997; Rosa, Carter & Hamilton, 1996; Buttner, 2001).

V študiji, ki so jo v Kanadi izvedli Shragg, Yacuk in Glass (1992), so ugotovili, da se podjetnice srečujejo z ovirami, vključno z omejenimi poslovnimi izkušnjami in usposabljanjem, dostopom do kapitala, nesprejemljivim vzdušjem in nekonstruktivnim učinkom, ki ga lahko imajo podjetja na družino. Raziskava je ugotovila, da je bila glavna ovira negativna samopodoba, ki jo je imela ženska o svojih sposobnostih. Raziskave na

Novi Zelandiji kažejo, da nekatere banke diskriminirajo podjetnice. Banke so morda manj pripravljene zagotoviti kapital ženskam, ker imajo običajno manj industrijskih izkušenj kot moški. Ženske lahko tudi nimajo izkušenj pri financiranju in nimajo sredstev za zavarovanje. Zaradi spretnosti finančnega načrtovanja, računovodstva in trženja lahko banke postanejo manj verodostojne. V študiji Rosa, Carter in Hamilton (1996) so ugotovili, da podjetnice lažje zaprejo svoje podjetje in imajo manj sredstev za začetek poslovanja. Bančne delavke na ženske gledajo kot na manj podjetne od moških. Širitev podjetja je za ženske lahko večji izziv, ker imajo banke strožje zahteve zanje, ko gre za zavarovanje za posojila. To lahko vpliva na njihovo sposobnost rasti. Ženske imajo večjo verjetnost, da bodo imele dostop do kapitala, ko ima podjetje svoje izkušnje.

Financiranje je ključno za rast podjetij. V študiji so Rosa, Carter in Hamilton (1996) ugotovili, da je dostop do finančnih virov pomembnejši od namena rasti. Ženske so ugotovile, da je pridobivanje zagonskega kapitala veliko lažje kot pridobivanje kapitala za rast. Čeprav imajo ženske dober uspeh v poslovanju, še vedno predstavljajo večje tveganje kot moški. Da bi bile ženske uspešne pri strategijah rasti, so raziskave pokazale, da so ženske odlično načrtovale, se osredotočile na širitev trga in tehnologije, se bolj zavzemale za svoja podjetja in so bile pripravljene pridobiti dodatni kapital za rast. Imele so formalne organizacijske strukture, načrtovale rast in porabile več finančnih virov. Za kanadske ženske je bil pomemben dejavnik, da razširijo svoje poslovanje, učinek, ki bi ga imel na njihovo osebno življenje.

Poslovni izstopi se dogajajo v vseh fazah organizacijskega življenjskega cikla. Vsekakor so nova in/ali mala podjetja v mnogih pogledih bolj dovzetna za pozitivne in negativne izhodne dogodke. Pogoji v okolju lahko otežujejo vzdrževanje podjetja. Začetna dejavnost je v nekaterih državah morda nenavadno visoka, ker morajo ljudje ustvarjati svoje lastne dohodke ali zato, ker preveč hitro skočijo v novo poslovno dejavnost brez sposobnosti oz. nagnjenosti k njegovemu vzdrževanju (GEM, 2018).

Dostop do financ je v svetu ženskega podjetništva pomembna tema raziskav in javne razprave. Vendar se ženske na splošno še naprej soočajo s pomembnimi ovirami pri financiranju podjetij, tako dolga kot lastniškega kapitala. Večino neenakosti, s katero se srečujejo lastnice ženskih podjetij, je razloženo s poslovnimi značilnostmi, kot so velikost podjetja, starost in sektor industrije, in tudi z individualnimi značilnostmi, kot je osebna kreditna zgodovina. Medtem ko številne študije kažejo, da se za skupne oblike financiranja podjetij ne more kvalificirati vrsta podjetja, pa dokazi iz sveta lastniških naložb kažejo, da se ženske lastnice podjetij in vodje soočajo z diskriminacijo v naložbenem kapitalu. Pomanjkanje financiranja je navedeno pri obeh spolih pri večini dohodkovnih skupin. Ženske v državah z nizkimi dohodki 10 % bolj verjetno kot moški kot razlog za zaprtje podjetij navajajo pomanjkanje financ. Na regionalni ravni ženske manj verjetno navajajo pomanjkanje finančnih sredstev kot razlog za zaprtje podjetij v Latinski Ameriki (7 % vrzel med spoloma), podsaharski Afriki (12 % vrzel med spoloma) in Severni Ameriki (43 % vrzel med spoloma). Poleg tega ženske v Severni Ameriki najmanj navajajo

pomanjkanje financiranja kot razlog za zaprtje podjetij na 7,4 %, v primerjavi z ženskami v podsaharski Afriki pri približno 30 %. Ženske v Aziji in MENA so ravno tako kot moški kot glavni razlog za zaprtje podjetij navedle pomanjkanje financiranja, čeprav je bila stopnja za ženske v Aziji približno dvakrat večja kot za ženske v MENA. Ženske v Evropi navajajo pomanjkanje financiranja približno 10 % več kot moški, in sicer 11,3 % v primerjavi z 2018 (GEM, 2018).

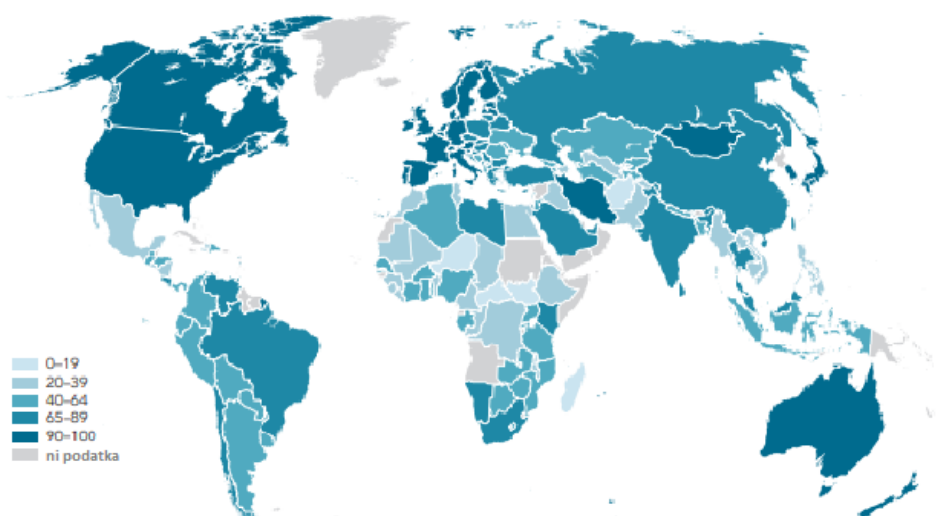
3 OPIS BAZE GLOBAL FINDEX

Globalna zbirka podatkov Findex je najobsežnejši nabor podatkov na svetu o tem, kako odrasli varčujejo, izposojajo, izvajajo plačila in obvladujejo tveganja. Podatki se zbirajo z nacionalno reprezentativnimi raziskavami več kot 150.000 odraslih v več kot 140 gospodarstvih. Desetine nacionalnih vlad je sprejelo politike za povečanje finančne vključenosti. Ta in druga svetovna in nacionalna prizadevanja se obrestujejo. Novi globalni podatki družbe Findex razkrivajo, da je delež odraslih, ki imajo račun, v svetovnem merilu 69 %, kar je povečanje za sedem odstotnih točk od leta 2014. Vsa dogajanja v tem poglavju so prirejena in povzeta iz Global Findex baze (Global Findex, 2017).

3.1 Lastništvo finančnega računa

Globalna baza podatkov Findex kaže, da je 515 milijonov odraslih po vsem svetu odprlo račun pri finančni ustanovi ali prek ponudnika mobilnega računa med letoma 2014 in 2017. To pomeni, da ima zdaj 69 % odraslih račun, kar je povečanje iz 62 % v letu 2014 in 51 % v letu 2011. Slika 6 prikazuje, da ima v gospodarstvih z visokim dohodkom račun 94 % odraslih; v razvijajočih se gospodarstvih 63 %. Veliko je tudi razlik v lastništvu računov med posameznimi gospodarstvi (Global Findex, 2017).

Slika 6: Odrasli z odprtim računom pri finančni instituciji, 2017

Prirejeno po Global Findex (2017).

Slika 7: Odrasli z odprtim mobilnim računom v Podsaharski Afriki (%)

26

Slika 8: Odrasli z odprtim finančnim računom glede na spol in razvoj države (%)

Prirejeno po Global Findex (2017).

Po vsem svetu je približno 1,7 milijarde odraslih brez računa pri finančni ustanovi ali pri ponudniku mobilnega računa. Ker je lastništvo računa v gospodarstvih z visokim dohodkom skoraj univerzalno, praktično vsi odrasli brez finančnega računa živijo v državah v razvoju. Skoraj polovica živi v samo sedmih gospodarstvih v razvoju: v Bangladešu, na Kitajskem, v Indiji, Indoneziji, Mehiki, Nigeriji in Pakistanu, kot je prikazano na sliki 9. 65 % vseh odraslih brez finančnega računa je žensk. Polovica odraslih brez finančnega računa prihaja iz najrevnejših 40 % gospodinjstev znotraj gospodarstva in druga polovica iz najbogatejših 60 %. Toda vzorec med gospodarstvi se razlikuje.

Slika 9: Odrasli brez odprtega finančnega računa

Prirejeno po Global Findex (2017).

Za odrasle, ki nimajo finančnega računa, je značilno, da imajo nižjo stopnjo izobrazbe. V državah v razvoju ima približno polovica vseh odraslih osnovnošolsko izobrazbo ali manj.

Med odraslimi, ki nimajo finančnega računa, delež znaša skoraj dve tretjini. Dejavní v delovni sili imajo manj verjetnosti, da bodo finančno izključeni. Medtem ko približno 37 % vseh odraslih v državah v razvoju ostaja brez dela, je 47 % odraslih brez finančnega računa. Da bi osvetlili, zakaj so ljudje brez finančnega računa, je raziskava Global Findex za leto 2017 odrasle osebe brez računa finančne institucije vprašala, zakaj ga nimajo. Večina je ponudila dva razloga. Najpogostejši je bil premalo denarja za uporabo računa. Dve tretjini je to navedlo kot razlog, da nima računa finančne institucije; približno petina pa je to navedla kot edini razlog. Približno četrtnina tistih, ki so odgovorili na vprašanje, je navedla stroške in oddaljenost; podoben delež je dejal, da nimajo računa, ker ga ima že družinski član. Pomanjkanje dokumentacije in nezaupanje v finančni sistem navajata približno petina odraslih brez računa finančne institucije; verski pomisleki pa so prisotni pri 6 % (Global Findex, 2017).

3.2 Prejemanje in opravljanje plačil

Večina ljudi plačuje za komunalne račune ali za pošiljanje denarja sorodnikom v druge dele države. Večina prejema plačila, kot so plače ali državni transferji. Raziskava Global Findex za leto 2017 je spraševala, katere so vrste plačila, ki jih ljudje opravljajo in prejema in kako izvajajo te transakcije – z uporabo računa ali z gotovino.

3.2.1 Plačila od vlade

Skoraj četrtnina odraslih prejema plačila od vlade – naj bodo to plače v javnem sektorju, pokojnine v javnem sektorju ali državni transferji (socialne ugodnosti, kot so subvencije, nadomestila za brezposelnost ali plačila za šolske ali zdravstvene stroške). V gospodarstvih z visokim dohodkom je 43 % odraslih prejelo taka plačila; delež je v gospodarstvih v razvoju za polovico večji. Večina ljudi prejema plačila države na bančni račun, razen v najrevnejših gospodarstvih (Global Findex, 2017).

3.2.2 Plačila za delo

Podatki Global Findex (2017) vključujejo tudi plačila za plače v zasebnem sektorju ter druga plačila za delo – na primer plačila za prodajo kmetijskih proizvodov. 28 % odraslih prejema plače v zasebnem sektorju – 46 % odraslih v gospodarstvu z visokim dohodkom in 24 % v državah v razvoju. Pri gospodarstvih z visokimi dohodki večino teh plačil prejmejo na bančni račun; v državah v razvoju le približno polovica. Približno 15 % odraslih v gospodarstvih v razvoju prejema plačila za prodajo kmetijskih proizvodov – skoraj vsi prejmejo ta plačila v gotovini. Toda v nekaterih gospodarstvih v podsaharski Afriki, kot so Gana, Kenija in Zambija, približno 40 % tistih, ki prejema kmetijska plačila, le-ta prejmejo na račun, v večini primerov na mobilni račun.

3.2.3 Domača nakazila

Denar, ki ga pošljejo ali prejemajo sorodniki ali prijatelji v drugi del države je v mnogih državah pomemben del gospodarstva. To še posebej velja v Podsaharski Afriki, kjer približno polovica odraslih pošilja ali prejema taka plačila. V gospodarstvih v razvoju so tisti, ki pošiljajo ali prejemajo domača nakazila, najverjetneje uporabili račun za to: 46 % se zanaša na račun, medtem ko jih 27 % uporablja gotovino. Ta vzorec na splošno velja za številna gospodarstva v razvoju, vključno s tistimi v Podsaharski Afriki (Global Findex, 2017).

3.3 Dostop in uporaba računa

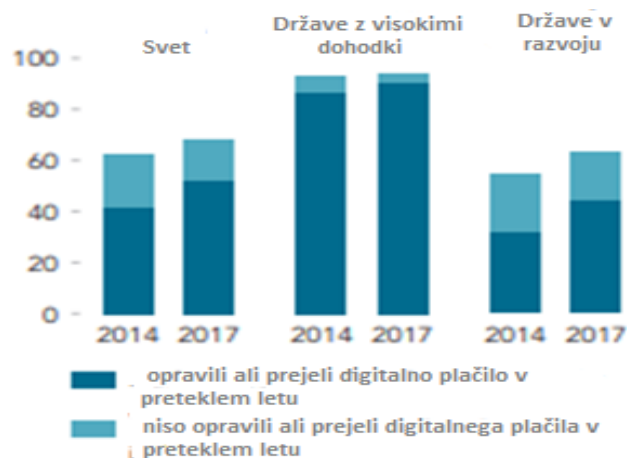
Lastništvo računa je pomemben prvi korak k finančni vključenosti. Da pa bodo imeli koristi od računa, morajo ljudje imeti možnost, da ga uporabljajo na varen in primeren način. Globalna zbirka podatkov Findex ponuja vpogled v to, kdo je lastnik računa in kako ljudje uporabljajo svoj račun za plačila (Global Findex, 2017).

3.3.1 Digitalna plačila

Za digitalna plačila po vsem svetu je 52 % odraslih (ali 76 % lastnikov računov) poročalo, da so v zadnjem letu opravili ali prejeli vsaj eno digitalno plačilo na svojem računu. V gospodarstvih z visokim dohodkom je bil delež 91 % odraslih (97 % lastnikov računov), v gospodarstvih v razvoju pa 44 % odraslih (70 % lastnikov računov).

Uporaba digitalnih plačil je v porastu. Slika 10 prikazuje, da se je delež odraslih po vsem svetu, ki izvajajo ali prejemajo digitalna plačila, med letoma 2014 in 2017 povečal za 11 odstotnih točk. V državah v razvoju se je delež odraslih, ki uporabljajo digitalna plačila, povečal za 12 odstotnih točk na 44 % (Global Findex, 2017).

Slika 10: Odrasli, ki so opravili ali prejeli digitalno plačilo v preteklem letu (%)

Prirejeno po Global Findex (2017).

3.3.2 Uporaba interneta in mobilnih telefonov

Mobilni telefoni in internet vse bolj ponujajo alternativo debetnim in kreditnim karticam za neposredno plačevanje z računa. V gospodarstvih z visokim dohodkom je 51 % odraslih (55 % lastnikov računov) poročalo, da je v preteklem letu opravilo vsaj eno finančno transakcijo z uporabo mobilnega telefona ali interneta. V državah v razvoju je 19 % odraslih (30 % lastnikov računov) poročalo, da opravijo vsaj eno neposredno plačilo z mobilnim telefonom ali internetom (Global Findex, 2017).

Na področju uporabe mobilnega telefona za finančne storitve predstavljata Kitajska in Kenija dva različna modela. Na Kitajskem se mobilne finančne storitve izvajajo predvsem prek drugih ponudnikov plačilnih storitev, kot sta Alipay in WeChat, s pomočjo pametnih aplikacij, povezanih z računom v banki ali drugi vrsti finančne institucije. Nasprotno pa v Keniji mobilne finančne storitve ponujajo večinoma operaterji mobilnih omrežij, medtem ko mobilnih računov ni treba povezati z računom finančne institucije. V Keniji ima večina lastnikov računov tako račun finančne institucije kot mobilni račun. To se odraža v tem, kako ljudje opravljajo mobilna plačila. 40 % odraslih za takšna plačila uporablja samo mobilni račun. Drugih 29 % se zanaša na dva načina – na uporabo mobilnega računa in uporabo mobilnega telefona ali interneta za dostop do računa svoje finančne institucije. Dva % mobilna plačila opravi le z uporabo mobilnega telefona ali interneta za dostop do računa svoje finančne institucije. Na Kitajskem 40 % odraslih opravi mobilna plačila (Global Findex, 2017).

Drugi način, da ljudje digitalno plačujejo, je z uporabo interneta, plačevanjem računov ali nakupom nečesa na spletu. 29 % odraslih je v zadnjem letu uporabljalo internet za enega od teh dveh namenov. Toda delež se je gibal od 68 % odraslih v gospodarstvu z visokim dohodkom do 49 % na Kitajskem do povprečno le 11 % v gospodarstvih v razvoju brez Kitajske. Nakup nečesa preko spleta ne pomeni nujno, da ga plačate prek spleta. V mnogih gospodarstvih v razvoju ljudje običajno plačujejo z gotovino ob dostavi za internetna naročila. Da bi merili, kako pogosta je ta praksa, je raziskava Global Findex za leto 2017 vprašala ljudi v državah v razvoju, kako plačujejo za internetne nakupe. V vseh gospodarstvih v razvoju, razen na Kitajskem, je povprečno 53 % odraslih, ki so v zadnjih 12 mesecih opravili nakup interneta, plačalo z gotovino ob dostavi. Na Kitajskem je nasprotno 85 % odraslih, ki so nekaj kupili na spletu, tudi plačalo prek spleta (Global Findex, 2017).

Vsi ljudje, ki imajo račun, ga aktivno ne uporabljajo. Približno petina lastnikov računov je v zadnjih 12 mesecih poročala, da ni vplačala in dvigovala denarja – v digitalni obliki ali kako drugače – in se račun zato lahko šteje za neaktivni račun. Še posebej pogosto je to za številna gospodarstva v južni Aziji (Global Findex, 2017).

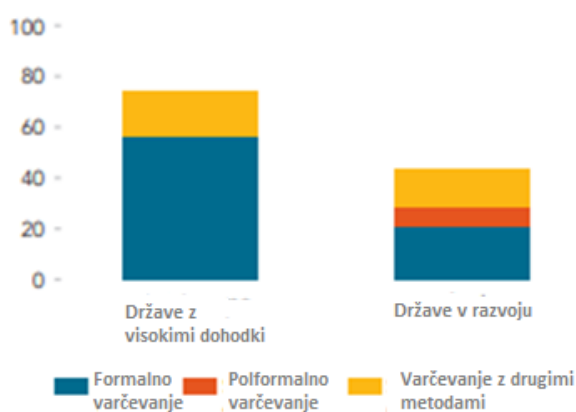
3.4 Vzorci varčevanja, izposojanja in finančne stabilnosti

Prihranitev denarja, dostop do kreditov in obvladovanje finančnega tveganja so vsi ključni vidiki finančne vključenosti. Globalni podatki Findex kažejo, kako in zakaj ljudje varčujejo, se zadolžijo in osvetlijo svojo sposobnost poravnave nepričakovanih stroškov.

3.4.1 Varčevanje denarja

Slika 11 prikazuje, da je v preteklem letu približno polovica odraslih po vsem svetu poročala o varčevanju. V gospodarstvih z visokim dohodkom je 71 % poročalo o varčevanju, medtem, ko v državah v razvoju 43 %. Ljudje denar prihranijo na različne načine. Mnogi ga shranijo formalno, na primer z uporabo računa pri finančni ustanovi. V gospodarstvih z visokim dohodkom več kot tri četrtine varčevalcev (55 % vseh odraslih) prihrani z uporabo te metode; v gospodarstvih v razvoju nekaj manj kot polovica varčevalcev (21 % vseh odraslih) tako prihrani. Pogosta alternativa je shranjevanje polformalno z uporabo varčevalni klubov – še posebej pogosto v Podsaharski Afriki – ali tako, da varčevanje zaupate nekomu zunaj družine. In nekateri prihranijo na kakšen drug način. To lahko vključuje preprosto varčevanje z gotovino doma ("pod vzmetnico") ali varčevanje v obliki živine, nakita ali nepremičnin. Lahko vključuje tudi uporabo ponujenih naložbenih produktov z lastniškim kapitalom in drugimi tržnimi trgi ali z nakupom državnih vrednostnih papirjev. Vzorci varčevanja se razlikujejo tudi glede na spol in dohodek. V gospodarstvih v razvoju je pri moških 6 odstotnih točk bolj verjetno kot pri ženskah, da prihranijo pri finančni ustanovi. V gospodarstvih z visokim dohodkom bogatejši odrasli za 23 odstotnih točk pogosteje kot revnejši odrasli formalno prihranijo. Skoraj polovica odraslih v gospodarstvu z visokim dohodkom poroča o varčevanju za starost. V gospodarstvih v razvoju le 16 %. V gospodarstvih z visokimi dohodki in gospodarstvih v razvoju je 14 % poročalo, da varčujejo za začetek, delovanje ali širitev podjetja. Prihranki za posel so pri mnogih gospodarstvih v Podsaharski Afriki pogostejši – o tem je poročalo 29 % ali več odraslih v Etiopiji, Keniji in Nigeriji (Global Findex, 2017).

Slika 11: Odrasli, ki so v preteklem letu varčevali, 2017 (%)

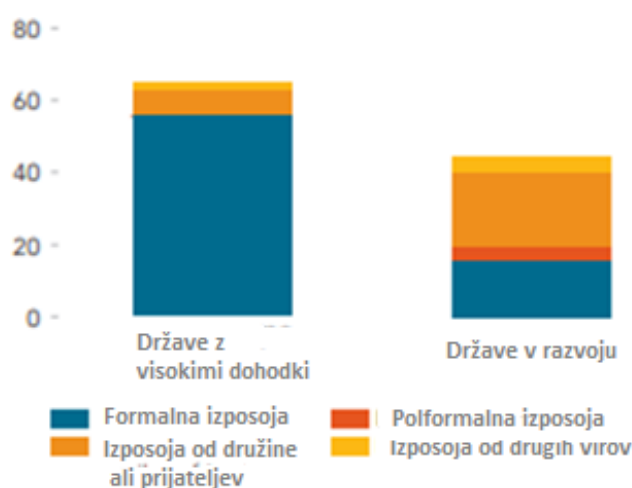

Prirejeno po Global Findex (2017).

3.4.2 Izposoja denarja

V zadnjem letu je približno polovica odraslih po vsem svetu poročala o izposoji denarja. Višji delež je to storil v gospodarstvih z visokim dohodkom, kjer se večina posojilojemalcev opira na formalne kredite. Nasprotno pa se posojilojemalci v gospodarstvih v razvoju najbolj verjetno obrnejo na družino ali prijatelje. Eden od skupnih namenov za izposojno je kupiti zemljišče ali dom, največja finančna naložba v katero veliko ljudi vlaga. Leta 2017 je 27 % odraslih v gospodarstvih z visokim dohodkom poročalo, da imajo neporavnano stanovanjsko posojilo pri banki ali drugi vrsti finančne institucije. Nasprotno je bil ta delež tipično v razvijajočih se gospodarstvih manjši od 10 % kot je prikazano na sliki 12 (Global Findex, 2017).

Slika 12: Odrasli, ki so si v preteklem letu izposodili denar (%), 2017

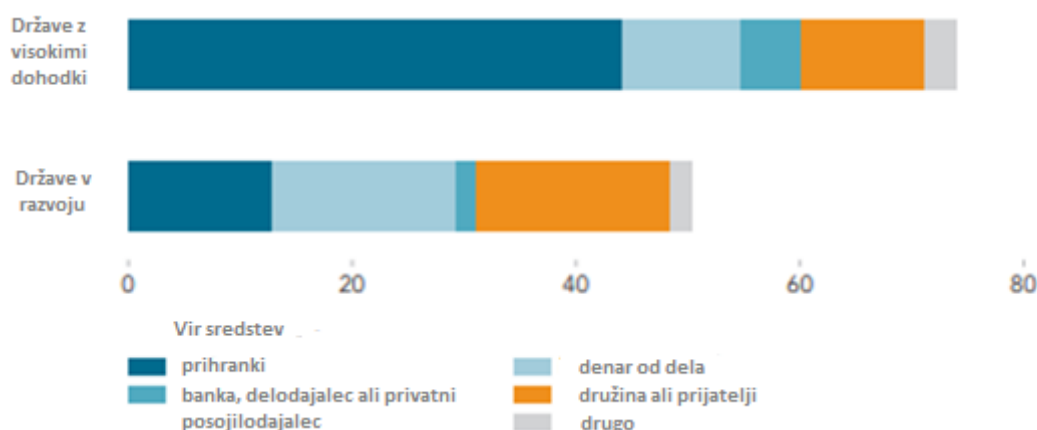

Prirejeno po Global Findex (2017).

3.4.3 Finančna stabilnost

Global Findex 2017 raziskava je za merjenje finančne odpornosti vprašala anketirance, ali bi bili sposobni izplačati znesek, ki je enak 1/20 bruto nacionalnega dohodka (BND) na prebivalca v lokalni valuti v naslednjem mesecu. Vprašala je tudi, kaj bi bil njihov glavni vir financiranja. Tisti v gospodarstvih z visokimi dohodki so z večjo verjetnostjo rekli, da bi lahko zbrali sredstva za nujne primere, kot prikazuje slika 13. Med anketiranci, ki pravijo, da bi lahko prišli do sredstev, je večina v gospodarstvu z visokim dohodkom rekla, da bi se zanašala na prihranke, medtem ko je večina v razvijajočih se gospodarstvih dejala, da se bi obrnili na družino ali prijatelje ali porabili denar od dela. Med tistimi v gospodarstvu v razvoju, ki so kot glavni vir financiranja navedli prihranke, jih ima 85 % odprt račun, vendar jih je samo 50 % poročalo, da so prihranili pri finančni ustanovi (Global Findex, 2017).

Slika 13: Odrasli, ki so zmožni pridobiti nujna sredstva, %, 2017

Prerejeno po Global Findex (2017).

3.5 Digitalna tehnologija

Odkar je bila predstavljena leta 2011, je zbirka podatkov Global Findex zagotovila vpogled na načine za povečanje finančne vključenosti. Izdaja 2017 prvič razkriva podatke o lastništvu mobilnega telefona in dostopu do interneta, ki predstavljajo priložnost za zmanjšanje števila odraslih brez računa in pomoč tistim, ki ga imajo, da ga pogosteje uporabljajo.

Seveda samo digitalna tehnologija ni dovolj za povečanje finančne vključenosti. Da bi ljudje imeli koristi od digitalnih finančnih storitev, potrebujejo dobro razvit plačilni sistem, dobro fizično infrastrukturo, ustrezne predpise in stroge zaščite potrošnikov. Finančne storitve je treba digitalno ali analogno prilagoditi potrebam prikrajsanih skupin, kot so ženske, revni ljudje in prvi uporabniki finančnih storitev, ki imajo lahko nizko pismenost in veščine računanja. Preprost mobilni telefon lahko odpre dostop do mobilnega računa in druge finančne storitve. Tudi dostop do interneta širi paleto možnosti. Te tehnologije bi lahko pomagale premagati ovire, za katere odrasli brez finančnega računa pravijo, da jim preprečujejo dostop do finančnih storitev. Mobilni telefoni bi lahko odpravili potrebo po prehodu velikih razdalj do finančnih ustanov. Z znižanjem stroškov zagotavljanja finančnih storitev bi lahko digitalna tehnologija povečala njihovo cenovno dostopnost (Global Findex, 2017).

Slika 14 prikazuje, da ima okoli 1,1 milijarde oz. približno dve tretjini vseh odraslih brez finančnega računa mobilni telefon. V Indiji in Mehiki ima več kot 50 % ljudi brez finančnega računa mobilni telefon, na Kitajskem 82 %. Manj odraslih brez finančnega računa ima mobilni telefon in dostop do interneta v neki obliki – bodisi s pametnim telefonom, domačim računalnikom, internetno kavarno ali kako drugače. Delež znaša približno četrtino. A tako kot za finančne račune je dostop do digitalne tehnologije – ne glede na to, ali gre za mobilni telefon ali internet ali oboje – običajno nižji med ženskami,

revnejšimi odraslimi, manj izobraženimi in drugimi tradicionalno prikrajšanimi skupinami (Global Findex, 2017).

Slika 14: Odrasli brez odprtega finančnega računa, ki imajo v lasti mobilni telefon, 2017

Prirejeno po Global Findex (2017).

4 EMPIRIČNA ANALIZA FINANČNE VKLJUČENOSTI V ŽENSKO PODJETNIŠTVO

4.1 Dosedanje raziskave na tem področju

Finančna vključenost in žensko podjetništvo ustvarjata zanimanje med oblikovalci politik zaradi vpliva na ustvarjanje delovnih mest, gospodarsko rast in krepitev vloge žensk. V raziskavi, ki so jo izvedli v Mehiki, je uporabljen posamezni nabor podatkov v obdobju od 2009–2015 za preučevanje dejavnikov ženskega podjetništva v Mehiki in za določitev razmerja med ženskim podjetništvom in finančno vključenostjo v neformalnem in formalnem delu ter med gospodarskimi sektorji. Rezultati kažejo, da je finančna vključenost pozitivno povezana s podjetništvom in lahko odpira gospodarske priložnosti za podjetnice. Različne točke finančnega dostopa, kot so bančne poslovalnice, POS terminali, bančni agenti, bankomati in mikrofinančne banke, so lahko prehod na uporabo dodatnih finančnih storitev, ki podjetjem omogočajo razvoj dostopa do kreditnih zmogljivosti. Kljub temu pozitivno razmerje med ženskim podjetništvom in finančno vključenostjo ne velja za ženske podjetnice, ki delajo v neformalnem sektorju, ali ženske, ki delajo v trgovinskem sektorju, kar poudarja nižje ovire za vstop (tudi finančne) v neformalnem sektorju in

težave, povezane s finančno nepismenostjo. Rezultati tudi poudarjajo, da je verjetnost, da bodo ženske podjetnice v neformalnem sektorju, večja kot v formalnem. Izobrazba, starost, dohodek, zakonski status (poročeni ali ločeni) in raven dohodka na ravni občine so med drugimi pomembnimi dejavniki, ki so pozitivno povezani z ženskim podjetništvom. Rezultati tudi poudarjajo obstoj razlike med spoloma v statusu podjetništva v formalnem in neformalnem delu v Mehiki. V povprečju je za ženske približno 56 % manj verjetno v primerjavi z moškimi, da bodo podjetnice v formalnem sektorju, in 63 % bolj verjetno, da bodo podjetnice v neformalnem sektorju (Fareed, Gabriel, Lenain & Reynaud, 2017).

Obstaja veliko literature, ki se osredotoča na vpliv finančne vključenosti ali širšega dostopa do finančne storitve za razvoj in gospodarstvo. Empirične raziskave kažejo, da finančni razvoj vodi v gospodarsko rast in pomaga pri zmanjšanju revščine in dohodkovne neenakosti (Clarke, Xu & Zou, 2006; Beck, Demirgüç-Kunt & Levine, 2007; Pasali, 2013; Cull, Ehrbeck & Holle, 2014). Toda dokazi na mikroravni, ki kažejo na to razmerje, so nekoliko bolj omejeni in ponujajo mešane dokaze o vplivu dostopa do finančnih storitev. Nekaj raziskav pravi, da finančna vključenost pozitivno vpliva na gospodarsko rast in gospodinjstvo potrošnjo, opolnomočenje žensk, samozaposlitev, dohodek in blaginjo (Karlan & Zinman, 2010; Bauchet, Marshall, Thomas & Yalouris, 2011).

V Indiji je bila izvedena raziskovalna študija za razumevanje razmerja med shemami finančne vključenosti in ženskega podjetništva in tudi za razvoj vzročno-posledičnega odnosa. Pri tem je bilo prizadevanje za finančno vključevanje neodvisna spremenljivka, medtem ko je podjetništvo žensk odvisna spremenljivka. Upoštevan je bil vzorec velikosti 250 podjetnic. Rezultati te študije kažejo, da ima finančna vključenost statistično pomemben vpliv na žensko podjetništvo. Zagotavlja platformo ženskam, ki jim pomaga pri ustanavljanju novega podjetja (Kaur, 2017).

4.2 Metodologija in opredelitev vzorca

Empirični del magistrske naloge temelji na raziskavi, kako temeljne spremenljivke finančne vključenosti vplivajo na delež samozaposlenih žensk, ta je bila opravljena s pomočjo multiple regresijske analize. Da bi lahko potrdila raziskovalna vprašanja, sem za raziskovanje uporabila metodo statistične analize, ki se imenuje multipla linearna regresija. Odvisne spremenljivke so številske zvezne spremenljivke.

Multipla linearna regresija je linearna regresija, ki vključuje več neodvisnih spremenljivk. Te definirajo odvisno spremenljivko. Enostavna linearna regresija ima le eno odvisno in eno neodvisno spremenljivko. Enačba multiple linearne regresije je videti podobno, vključenih je le več neodvisnih spremenljivk. Glavni razlog za vključevanje dodatnih neodvisnih spremenljivk najdemo v tem, da lahko z večjim številom spremenljivk bolje pojasnimo odvisno spremenljivko. Druga neodvisna spremenljivka naj bi pojasnila del odvisne spremenljivke, ki ni bil pojasnjen s prvo neodvisno spremenljivko (Weisberg, 2005, str. 47).

S pomočjo regresijske analize sem ocenila parametre modela in statistični pomen modela. Odvisna spremenljivka je delež samozaposlenih žensk v letu 2017, neodvisne pa predstavljajo temeljni kazalniki finančne vključenosti. Pri ocenjevanju ustreznosti spremenljivk sem si pomagala z velikostjo standardne napake, velikostjo determinacijskega koeficienta, velikostjo F-statistike in statistično značilnostjo posameznih regresijskih koeficientov. Postavljenih je več raziskovalnih vprašanj, zato sem za testiranje oblikovala več multiplih regresijskih modelov, s katerimi sem preverjala pojasnjevalno moč in korelacijsko povezanost med eno odvisno (delež samozaposlenih žensk v letu 2017) in odvisno/neodvisnimi spremenljivkami (kazalniki finančne vključenosti). Regresijski in korelacijski koeficienti so nam pojasnili obstoj, smer oziroma povezanost (pozitivna/negativna) posameznega dejavnika iz posameznega raziskovalnega vprašanja. T-test nam je prikazal statistično značilnost posamezne pojasnjevalne spremenljivke, F-test pa statistično značilnost modela kot celote.

Multipla linearna regresijska funkcija z neodvisnimi spremenljivkami za vzorčne podatke je v splošnem zapisana po enačbi (1):

$$y_i = b_0 + b_1 x_{1,i} + b_2 x_{2,i} + \dots + b_n x_{n,i} + e \quad (1)$$

V modelu je y odvisna spremenljivka, x so različne neodvisne spremenljivke, b so neznani koeficienti, e je napaka oziroma rezidual modela, b_n pa je parameter.

Za našo multiplo regresijsko funkcijo veljajo naslednje predpostavke (Pfajfar, 2006):

- **porazdelitev ostankov:** zahtevana je normalna porazdelitev, kar preverimo grafično na osnovi histograma;
- **homoskedastičnost:** pomeni, da ostanki niso odvisni od vrednosti neodvisne spremenljivke. Preverimo grafično z razsevnim grafikonom standardiziranih ostankov v odvisnosti od standardiziranih vrednosti neodvisne spremenljivke. Zaželeno je, da so točke čim bolj naključno porazdeljene po razsevnem grafikonu;
- **multikolinearnost:** je moteč pojav, ki se zgodi, če so neodvisne spremenljivke preveč močno korelirane (ena spremenljivka je enaka drugi ali linearni kombinaciji več drugih neodvisnih). Preverimo jo s pomočjo VIF-statistike. Če je ta vrednost manjša od 10, menimo, da multikolinearnost ni prisotna.

V vzorcu je zajetih 139 držav in 15 osnovnih kazalnikov finančne vključenosti. Raziskave smo se lotili tako, da smo uporabili sekundarne podatke iz baze Svetovne banke za leto 2017, enota opazovanja so bile države sveta (139 držav), analizirali smo jim s pomočjo programa SPSS, kjer smo preverjali raziskovalna vprašanja in podali svoje ugotovitve. V empirični analizi smo v multiplu modelu regresije uporabljeni podatki za eno leto 2017.

4.3 Opis spremenljivk in opredelitev raziskovalnih vprašanj

Namen magistrske naloge je bil preveriti povezavo med finančno vključenostjo žensk po svetu in deležem samozaposlenih žensk. To sem storila s preverjanjem povezave med ključnimi spremenljivkami, ki so tesno povezane s finančno vključenostjo in za katere predpostavimo, da so povezane z deležem samozaposlenih žensk. Želela sem ugotoviti, ali ima finančna vključenost pozitiven vpliv na delež samozaposlenih žensk.

Preveriti sem želela povezanost čim več dostopnih spremenljivk po petih ključnih področjih finančne vključenosti (odprt bančni račun, dostop do bančnega računa, denarna nakazila, vzorci varčevanja in izposojanja, vzorci finančne odpornosti in uporaba finančne tehnologije) z deležem samozaposlenih žensk.

V empirični analizi je odvisna spremenljivka delež samozaposlenih žensk v preučevanem letu 2017 (v %). Samozaposleni delavci so tisti delavci, ki delajo na lasten račun sami ali z enim ali nekaj partnerji, ali delujejo v zadrugah. Odvisne spremenljivke (za leto 2017) pa so razdeljene v 6 skupin: skupina A (odprt bančni račun oziroma uporaba finančnih storitev), skupina B (dostop do finančnih storitev), skupina C (denarna nakazila), skupina D (vzorci varčevanja in izposojanja), skupina E (vzorci finančne odpornosti), skupina F (uporaba finančne tehnologije). Razporeditev neodvisnih spremenljivk po skupinah je podana v tabeli 2.

Uporabila sem tudi kontrolno spremenljivko, ki ima določen vpliv na odnos med odvisno in neodvisno spremenljivko. Kontrolna spremenljivka je delež bruto domačega proizvoda na prebivalca (BDP/PC) v letu 2017, s katerim sem preverjala njen morebitni vpliv na odnos med deležem samozaposlenih žensk in kazalniki finančne vključenosti.

Vse spremenljivke so izražene v % in veljajo za ženske v starosti nad 15 let. Izjema je kontrolna spremenljivka BDP ki predstavlja dejanske zneske bruto domačega proizvoda na prebivalca (in ne %).

Tabela 2: Opis spremenljivk

#		Opis
Odvisna		
1	Delež samozaposlenih žensk	Delež samozaposlenih žensk
Neodvisne		
A	Odprt bančni račun	Račun pri finančni instituciji ali uporaba računa mobilnega plačevanja.
B	Dostop do računa	Lastništvo debetne kartice. Lastništvo kreditne kartice.
C	Denarna nakazila	Prejeti državni transferji.
D	Vzorci varčevanja in izposojanja	Posojilo pri finančni instituciji ali uporaba kreditne kartice. Varčevanje pri finančni instituciji.

se nadaljuje

Tabela 2: Opis spremenljivk (nad.)

#		Opis
E	Vzorci finančne odpornosti	Glavni viri sredstev za nujne primere: – prihranki; – družina ali prijatelji; – finančna institucija ali kreditna kartica; – delo ali posojilo delodajalca – zasebni neformalni posojilodajalec; – ostalo.
F	Uporaba finančne tehnologije	Odprt račun mobilnega plačevanja (v odstotkih, ženske, starost nad 15 let). Opravljen ali prejet digitalni plačilni v preteklem letu (v odstotkih, ženske, starost nad 15 let). Uporaba mobilnega telefona za dostop do bančnega računa (v odstotkih, ženske, starost nad 15 let).

Prilagojeno po Global Partnership for Financial Inclusion (2016, str. 4–7).

Glavni cilj te raziskave je bil ugotoviti povezavo in moč te povezanosti med finančno vključenostjo in podjetništvom žensk. Z rezultati analize sem želela preveriti (potrditi ali zavreči) naslednja raziskovalna vprašanja:

- Raziskovalno vprašanje 1: Finančna vključenost pozitivno vpliva na delež samozaposlenih žensk.
- Raziskovalno vprašanje 2: Delež žensk z odprtim bančnim računom pozitivno vpliva na delež samozaposlenih žensk.
- Raziskovalno vprašanje 3: Tradicionalne bančne storitve pozitivno vplivajo na delež samozaposlenih žensk.
- Raziskovalno vprašanje 4: Uporaba finančne tehnologije pozitivno vpliva na delež samozaposlenih žensk.

5 ANALIZA REZULTATOV IN NJIHOVA INTERPRETACIJA

5.1 Opisna statistika spremenljivk

Za preverjanje raziskovalnih vprašanj smo uporabili 15 spremenljivk, katerih osnovne lastnosti / opisne statistike so predstavljene v tabeli 3. Vse spremenljivke/podatki so merjeni v odstotkih (v %), zato se njihove vrednosti gibajo od 0 do največ 100. Vsi podatki veljajo za ženske, ki so starejše od 15 let. Izjema so podatki kontrolne spremenljivke BDP, ki predstavljajo dejanske zneske bruto domačega proizvoda na prebivalca (in ne %). Spremenljivke z oznako M predstavljajo aritmetično sredino vseh spremenljivk določenega področja npr. S6_M predstavlja povprečje/aritmetično sredino spremenljivk S6_1, S6_2 in S6_3.

Iz tabele 3 je razvidno, da je delež samozaposlenih žensk v državah po svetu v povprečju 40,9 %, pri čemer najvišji delež znaša 98,92 %, najnižji delež pa 0,61 %. Delež žensk z odprtim bančnim računom je v povprečju 58,4 %, v razvitih državah je ta delež ponekod tudi 100,00 %, medtem ko je v nerazvitih državah do 4,71 %. Vzorci varčevanja in izposojanja se razlikujejo od države do države in v povprečju je ta delež 22,1 %, pri čemer je najvišji delež 73,51 %, najnižji pa 1,51 %. Uporaba finančne tehnologije se po svetu zelo razlikuje, v povprečju je 35,1 % med ženskami, najvišji delež znaša 92,32 %, najnižji pa 1,95 %.

Tabela 3: Opisne statistike spremenljivk

	N	M	Me	SD	Min	Max
Delež samozaposlenih žensk	137	40,90	30,5	31,70	0,61	98,92
S1 Odprt bančni račun ženske	139	58,40	54,1	28,48	4,71	100,00
S2_1 Lastništvo debetne kartice ženske	139	41,70	30,7	32,18	0,69	99,49
S2_2 Lastništvo kreditne kartice ženske	139	17,90	8,1	20,93	0,00	83,65
S2_M Dostop do bančnega računa	139	29,8	18,6	25,32	0,83	90,50
S3_1 Prejeti državni transferji v preteklem letu	139	15,7	10,8	12,19	0,69	54,57
S4_1 Varčevanje pri finančni instituciji v preteklem letu	139	22,1	13,9	19,87	0,64	77,55
S4_2 Posojilo pri finančni instituciji ali uporaba kreditne kartice	139	22,2	17,4	18,58	1,44	82,57
S4_M Vzorci varčevanja in izposojanja	139	22,1	16,1	18,59	1,51	73,51
S5_1 Glavni vir sredstev v nujnih primerih: prihranki	139	29,9	23,9	20,34	2,52	89,38
S5_2 Glavni vir sredstev v nujnih primerih: družina ali prijatelji	139	36,4	33,6	17,70	5,22	83,14
S5_3 Glavni vir sredstev v nujnih primerih: denar od dela	139	20,2	17,7	12,28	2,30	63,37
S5_4 Glavni vir sredstev v nujnih primerih: bančno posojilo ali posojilo privatnega posojilodajalca	139	6,1	4,9	5,07	0,00	25,00
S5_5 Glavni vir sredstev v nujnih primerih: prodaja lastnih sredstev	139	4,0	1,7	5,46	0,00	26,02
S5_6 Glavni vir sredstev v nujnih primerih: drugo	139	2,3	1,5	2,76	0,00	20,81
S5_M Vzorci finančne odpornosti	139	16,5	16,5	0,23	15,17	16,67
S6_1 Opravljena ali prejeta digitalna plačila v preteklem letu	139	50,9	45,2	29,70	4,04	100,00
S6_2 Uporaba mobilnega telefona za dostop do bančnega računa	139	23,7	16,5	21,55	0,31	84,65
S6_3 Odprt račun mobilnega plačevanja	74	12,5	7,0	13,61	0,06	69,38

se nadaljuje

Tabela 3: Opisne statistike spremenljivk (nad.)

	N	M	Me	SD	Min	Max
S6_M Uporaba finančne tehnologije	139	35,1	29,4	25,20	1,95	92,32
BDP (bruto domači proizvod) na prebivalca	136	18.447,6	3.172,9	19.784,5	356,7	107.627,2
Opomba: Spremenljivke z oznako M predstavljajo aritmetično sredino vseh spremenljivk določenega področja npr. S6_M predstavlja povprečje/aritmetično sredino spremenljivk S6_1, S6_2 in S6_3.						

Vir: lastno delo.

5.2 Preverjanje raziskovalnih vprašanj

Raziskovalno vprašanje 1: Finančna vključenost pozitivno vpliva na delež samozaposlenih žensk.

Raziskovalno vprašanje smo preverjali z odvisno spremenljivko Delež samozaposlenih žensk nad 15 let (v %) in šestimi neodvisnimi spremenljivkami, ki merijo področje finančne vključenosti, in sicer:

- S1 Odprt bančni račun ženske (v %).
- S2_M Dostop do bančnega računa (v %).
- S3_M Denarna nakazila (v %).
- S4_M Vzorci varčevanja in izposojanja (v %).
- S5_M Vzorci finančne odpornosti (v %).
- S6_M Uporaba finančne tehnologije (v %).

Ker nas zanima vpliv, smo podatke analizirali z linearno regresijsko analizo. V analizo vplivov smo kot kontrolno spremenljivko vključili tudi BDP. Analiza je razdeljena na dva dela / modela: prvi model predstavlja vplive brez kontrolne spremenljivke, drugi model predstavlja vplive ob vključeni kontrolni spremenljivki.

Najprej smo preverjali kakovost oblikovanega regresijskega modela, v nadaljevanju pa statistično pomembnost vplivov.

Prilagojeni R kvadrat v tabeli 4 kaže, da vključene neodvisne spremenljivke pojasnjujejo 65,5 % variabilnosti odvisne spremenljivke. V primeru, da vključimo v model tudi kontrolno spremenljivko, spremenljivke skupaj pojasnjujejo 65,5 % variabilnosti odvisne spremenljivke. Razlika v deležu pojasnjene variabilnosti med obema modeloma je minimalna.

Tabela 4: Povzetek regresijskega modela

Model	R	R kvadrat	Prilagojeni R kvadrat	Standardna napaka ocene
1	0,819	0,670	0,655	18,6
2	0,821	0,674	0,656	18,5

Vir: lastno delo.

Iz tabele 5 je razvidno, da sta oba regresijska modela dovolj kakovostna za napovedovanje (stopnja značilnosti F statistike je manjša od 0,05).

Tabela 5: Analiza variance regresijskega modela

Model		Vsota kvadratov	df	Kvadrat povprečja	F	p
1	Regresija	89.794,6	6	14.965,7	43,3	0,00
	Ostanek	44.192,2	128	345,3		
	Skupaj	133.986,8	134			
2	Regresija	90.305,5	7	12.900,8	37,5	0,00
	Ostanek	43.681,3	127	343,9		
	Skupaj	133.986,7	134			

Vir: lastno delo.

Izmed šestih neodvisnih spremenljivk v tabeli 6 se statistično pomembni vplivi kažejo pri štirih ($p < 0,05$), in sicer:

- Odprt bančni račun.
- Dostop do bančnega računa.
- Vzorci varčevanja in izposojanja.
- Uporaba finančne tehnologije.

Njihov vpliv je statistično značilen, razlikuje se tako po smeri kot po moči, in sicer:

- Odprt bančni račun ($\beta = -0,299$): vpliv je šibak in negativen – torej višji kot je delež odprtega bančnega računa, nižji je delež samozaposlenih žensk.
- Dostop do bančnega računa ($\beta = -1,110$): vpliv je zelo močan in negativen – torej višji kot je delež dostopa do bančnega računa, nižji je delež samozaposlenih žensk.
- Vzorci varčevanja in izposojanja ($\beta = 0,546$): vpliv je srednje močan in pozitiven – torej višji kot je delež varčevanja in izposojanja, višji je delež samozaposlenih žensk.
- Uporaba finančne tehnologije ($\beta = 0,263$): vpliv je po moči zelo šibak in pozitiven – torej višji kot je delež uporabe finančne tehnologije, višji je delež samozaposlenih žensk.

Ko v model vključimo kontrolno spremenljivko BDP, le-ta sicer ne izkazuje statistično značilnega vpliva na delež samozaposlenih žensk ($p=0,225$), se pa zaradi njene vključenosti kažejo spremembe pri vplivih ostalih neodvisnih spremenljivk:

- Odprt bančni račun – vpliv se okrepi.
- Dostop do bančnega računa – vpliv je nekoliko šibkejši, a še vedno zelo močan.
- Vzorci varčevanja in izposojanja – vpliv se okrepi.
- Uporaba finančne tehnologije – vpliv se okrepi.
- Dodatni statistično značilni vpliv ($p=0,045$) – Prejeti državni transferji v preteklem letu ženske; vpliv je po moči zelo šibak in negativen ($\beta=-0,162$): torej višji kot je delež prejetih državnih transferjev v preteklem letu ženske, nižji je delež samozaposlenih žensk do 15 let.

Tabela 6: Vpliv finančne vključenosti na delež samozaposlenih žensk

Model		Nestandardizirani koeficienti		Standard. koeficienti	t	p	Statistika kolinearnosti	
		B	SE	Beta			Toleranca	VIF
1	(Konstanta)	314,8	132,7		2,4	0,019		
	S1 Odprt bančni račun	-0,33	0,167	-0,299	-2,0	0,048	0,116	8,6
	S2_M Dostop do bančnega računa	-1,38	0,237	-1,110	-5,8	0,000	0,072	13,9
	S3_1 Prejeti državni transferji	-0,39	0,206	-0,153	-1,9	0,059	0,401	2,5
	S4_M Vzorci varčevanja in izposojanja	0,93	0,245	0,546	3,8	0,000	0,126	7,9
	S5_M Vzorci finančne odpornosti	-14,5	8,088	-0,093	-1,8	0,075	0,958	1,0
	S6_M Uporaba finančne tehnologije	0,329	0,162	0,263	2,03	0,044	0,153	6,51
2	(Konstanta)	306,16	132,65		2,31	0,023		
	S1 Odprt bančni račun	-0,385	0,172	-0,345	-2,24	0,027	0,109	9,19
	S2_M Dostop do bančnega računa	-1,29	0,250	-1,033	-5,16	0,00	0,064	15,54
	S3_1 Prejeti državni transferji	-0,417	0,206	-0,162	-2,02	0,045	0,398	2,51
	S4_M Vzorci varčevanja in izposojanja	1,07	0,269	0,624	3,98	0,00	0,105	9,52
	S5_M Vzorci finančne odpornosti	-14,0	8,084	-0,090	-1,73	0,086	0,955	1,04
	S6_M Uporaba finančne tehnologije	0,356	0,163	0,284	2,18	0,031	0,151	6,63
	kontrolna_bdp BDP (bruto domači proizvod) na prebivalca	0,00	0,00	-0,140	-1,219	0,225	0,195	5,13

Vir: lastno delo.

Na osnovi predstavljenih rezultatov **Raziskovalno vprašanje 1 delno potrdimo**. Kažejo se vplivi finančne vključenosti na delež samozaposlenih žensk, a vsi vplivi niso le pozitivni oz. je celo več vplivov negativnih kot pozitivnih.

Raziskovalno vprašanje 2: Delež žensk z odprtim bančnim računom pozitivno vpliva na delež samozaposlenih žensk.

Raziskovalno vprašanje smo preverjali z odvisno spremenljivko Delež samozaposlenih žensk in eno neodvisno spremenljivko - S1 Odprt bančni račun. V analizo vplivov smo kot kontrolno spremenljivko vključili tudi BDP. Analiza je razdeljena na dva dela / modela: prvi model predstavlja vplive brez kontrolne spremenljivke, drugi model predstavlja vplive ob vključeni kontrolni spremenljivki. Najprej smo preverjali kakovost oblikovanega regresijskega modela, v nadaljevanju pa statistično pomembnost vplivov.

Prilagojeni R kvadrat v tabeli 7 kaže, da vključena neodvisna spremenljivka pojasnjuje 55,8 % variabilnosti odvisne spremenljivke. V primeru, da vključimo v model tudi kontrolno spremenljivko, spremenljivki skupaj pojasnujeta 56,5 % variabilnosti odvisne spremenljivke. Razlika v deležu pojasnjene variabilnosti med obema modeloma je minimalna.

Tabela 7: Povzetek regresijskega modela

Model	R	R kvadrat	Prilagojeni R kvadrat	Standardna napaka ocene
1	0,749	0,561	0,558	21,03
2	0,756	0,571	0,565	20,86

Vir: lastno delo.

Iz tabele 8 je razvidno, da sta oba regresijska modela dovolj kakovostna za napovedovanje (stopnja značilnosti F statistike je manjša od 0,05).

Tabela 8: Analiza variance regresijskega modela

Model		Vsota kvadratov	df	Kvadrat povprečja	F	p
1	Regresija	75.168,95	1	75.168,95	169,97	0,00
	Ostanek	58.817,84	133	442,24		
	Skupaj	133.986,78	134			
2	Regresija	76.543,22	2	38.271,61	87,94	0,00
	Ostanek	57.443,56	132	435,18		
	Skupaj	133.986,78	134			

Vir: lastno delo.

Iz tabele 9 je razvidno, da obstaja statistično značilen vpliv neodvisne spremenljivke Odprt bančni račun ($p < 0,05$) na delež samozaposlenih žensk. Vpliv je negativen in močan ($\beta = -$

0,749), torej višji kot je delež odprtega bančnega računa pri ženskah, nižji je delež samozaposlenih žensk. Ko v model vključimo kontrolno spremenljivko BDP, le-ta sicer ne izkazuje statistično značilnega vpliva na delež samozaposlenih žensk ($p=0,078$), se pa zaradi njene vključenosti kažejo spremembe pri vplivu neodvisne spremenljivke Odprt bančni račun, katerega moč se nekoliko zniža (v osnovnem modelu je bil vpliv močan, v modelu s kontrolno spremenljivko je vpliv srednje močan).

Tabela 9: Vpliv deleža žensk z odprtim bančnim računom na delež samozaposlenih žensk

Model		Nestandardizirani koeficienti		Standard. koeficienti	t	p	Statistika kolinearnosti	
		B	SE	Beta			Toleranca	VIF
1	(Konstanta)	89,5	4,17		21,47	0,00		
	S1 Odprt bančni račun	-0,836	0,064	-0,749	-13,05	0,00	1,00	1,00
2	(Konstanta)	85,940	4,609		18,65	0,00		
	S1 Odprt bančni račun	-0,714	0,094	-0,639	-7,61	0,00	0,460	2,173
	kontrolna_bdp BDP (bruto domači proizvod) na prebivalca	0,00	0,00	-0,149	-1,77	0,078	0,460	2,173

Vir: lastno delo.

Na osnovi predstavljenih rezultatov **Raziskovalno vprašanje 2 delno potrdimo**. Kaže se vpliv deleža žensk z odprtim bančnim računom na delež samozaposlenih žensk, a vpliv je negativen.

Raziskovalno vprašanje 3: Tradicionalne bančne storitve pozitivno vplivajo na delež samozaposlenih žensk.

Raziskovalno vprašanje smo preverjali z odvisno spremenljivko Delež samozaposlenih žensk in dvema neodvisnima spremenljivkama, s katerima merimo tradicionalne bančne storitve, in sicer:

- S4_1 Varčevanje pri finančni instituciji.
- S4_2 Posojilo pri finančni instituciji ali uporaba kreditne kartice.

Ker nas zanima vpliv, smo podatke analizirali z linearno regresijsko analizo. V analizo vplivov smo kot kontrolno spremenljivko vključili tudi BDP. Analiza je razdeljena na dva dela / modela: prvi model predstavlja vplive brez kontrolne spremenljivke, drugi model predstavlja vplive ob vključenih kontrolnih spremenljivkah. Najprej smo preverjali kakovost oblikovanega regresijskega modela, v nadaljevanju pa statistično pomembnost vplivov.

Prilagojeni R kvadrat v tabeli 10 kaže, da vključeni neodvisni spremenljivki pojasnjujeta 39,5 % variabilnosti odvisne spremenljivke. V primeru, da vključimo v model tudi kontrolno spremenljivko, spremenljivke skupaj pojasnjujejo 40,8 % variabilnosti odvisne

spremenljivke. Razlika v deležu pojasnjene variabilnosti med obema modeloma je minimalna.

Tabela 10: Povzetek regresijskega modela

Model	R	R kvadrat	Prilagojeni R kvadrat	Standardna napaka ocene
1	0,636	0,404	0,395	24,58
2	0,649	0,422	0,408	24,33

Vir: lastno delo.

Iz tabele 11 je razvidno, da sta oba regresijska modela dovolj kakovostna za napovedovanje (stopnja značilnosti F statistike je manjša od 0,05).

Tabela 11: Analiza variance regresijskega modela

Model		Vsota kvadratov	df	Kvadrat povprečja	F	p
1	Regresija	54.170,82	2	27.085,41	44,79	0,00
	Ostanek	79.815,96	132	604,66		
	Skupaj	133.986,78	134			
2	Regresija	56.475,52	3	18.825,17	31,81	0,00
	Ostanek	77.511,25	131	591,68		
	Skupaj	133.986,78	134			

Vir: lastno delo.

Rezultat iz tabele 12 kaže statistično značilen vpliv neodvisne spremenljivke Posojilo pri finančni instituciji ($p < 0,05$) na delež samozaposlenih žensk. Vpliv je negativen in srednje močan ($\beta = -0,428$), torej višji kot je delež posojil pri finančni instituciji, nižji je delež samozaposlenih žensk. Ko v model vključimo kontrolno spremenljivko BDP, le-ta izkazuje statistično značilni vpliv na delež samozaposlenih žensk ($p = 0,051$) – njen vpliv je negativen in po moči šibak ($\beta = -0,278$), torej višji kot je delež BDP, nižji je delež samozaposlenih žensk. Zaradi vključenosti kontrolne spremenljivke se kažejo tudi spremembe pri vplivu neodvisne spremenljivke Posojilo pri finančni instituciji, katerega moč se nekoliko zniža (v osnovnem modelu je bil vpliv srednje močan, v modelu s kontrolno spremenljivko je vpliv šibek). Vpliv druge neodvisne spremenljivke, Varčevanje pri finančni instituciji, v nobenem od modelov ni statistično značilen. Na osnovi predstavljenih rezultatov **Raziskovalno vprašanje 3 delno potrdimo**. Kaže se vpliv tradicionalnih bančnih storitev na delež samozaposlenih žensk, a vpliv je negativen in ni prisoten na vseh področjih bančnih storitev (prisoten je le na področju posojila, ne pa tudi na področju varčevanja).

Tabela 12: Vpliv uporabe tradicionalnih bančnih storitev na delež samozaposlenih žensk

Model		Nestandardizirani koeficienti		Standard. koeficienti	t	p	Statistika kolinearnosti	
		B	SE	Beta			Toleranca	VIF
1	(Konstanta)	64,89	3,33		19,48	0,00		
	S4_1 Varčevanje pri finančni instituciji v preteklem letu ženske (v %)	-0,368	0,216	-0,229	-1,70	0,09	0,252	3,97
	S4_2 Posojilo pri finančni instituciji ali uporaba kreditne kartice v preteklem letu ženske (v %)	-0,731	0,229	-0,428	-3,19	0,00	0,252	3,97
2	(Konstanta)	62,25	3,55		17,50	0,00		
	S4_1 Varčevanje pri finančni instituciji	-0,142	0,242	-0,088	-0,585	0,56	0,195	5,12
	S4_2 Posojilo pri finančni instituciji ali uporaba kreditne kartice	-0,538	0,247	-0,315	-2,182	0,03	0,212	4,71
	kontrolna_bdp BDP (bruto domači proizvod) na prebivalca	0,00	0,00	-0,278	-1,974	0,051	0,223	4,48

Vir: lastno delo.

Raziskovalno vprašanje 4: Uporaba finančne tehnologije pozitivno vpliva na delež samozaposlenih žensk.

Raziskovalno vprašanje smo preverjali z odvisno spremenljivko Delež samozaposlenih žensk in eno neodvisno spremenljivko - S6_M Uporaba finančne tehnologije. V analizo vplivov smo kot kontrolno spremenljivko vključili tudi BDP. Analiza je razdeljena na dva dela / modela: prvi model predstavlja vplive brez kontrolne spremenljivke, drugi model predstavlja vplive ob vključenih kontrolnih spremenljivkah. Najprej smo preverjali kakovost oblikovanega regresijskega modela, v nadaljevanju pa statistično pomembnost vplivov.

Prilagojeni R kvadrat v tabeli 13 kaže, da vključena neodvisna spremenljivka pojasnjuje 41,4 % variabilnosti odvisne spremenljivke. V primeru, da vključimo v model tudi kontrolno spremenljivko, spremenljivki skupaj pojasnujeta 44,5 % variabilnosti odvisne spremenljivke. Razlika v deležu pojasnjene variabilnosti med obema modeloma je majhna (3,1 %), a hkrati največja med vsemi analiziranimi modeli z namenom preverjanja hipo-
teze.

Tabela 13: Povzetek regresijskega modela

Model	R	R kvadrat	Prilagojeni R kvadrat	Standardna napaka ocene
1	0,647	0,418	0,414	24,20
2	0,673	0,453	0,445	23,55

Vir: lastno delo.

Iz tabele 14 je razvidno, da sta oba regresijska modela dovolj kakovostna za napovedovanje (stopnja značilnosti F statistike je manjša od 0,05).

Tabela 14: Analiza variance regresijskega modela

Model		Vsota kvadratov	df	Kvadrat povprečja	F	p
1	Regresija	56.068,659	1	56.068,659	95,70	0,00
	Ostane	77.918,124	133	585,851		
	Skupaj	133.986,782	134			
2	Regresija	60.751,197	2	30375,598	54,74	0,00
	Ostane	73.235,585	132	554,815		
	Skupaj	133.986,782	134			

Vir: lastno delo.

Rezultati iz tabele 15 kažejo statistično značilen vpliv neodvisne spremenljivke Uporaba finančne tehnologije ($p < 0,05$) na delež samozaposlenih žensk. Vpliv je negativen in srednje močan ($\beta = -0,647$), torej višji kot je delež uporabe finančne tehnologije, nižji je delež samozaposlenih žensk do 15 let. Ko v model vključimo kontrolno spremenljivko BDP, le-ta izkazuje statistično značilni vpliv na delež samozaposlenih žensk do 15 let ($p = 0,004$) – njen vpliv je negativen in po moči šibak ($\beta = -0,295$), torej višji kot je delež BDP, nižji je delež samozaposlenih žensk do 15 let. Zaradi vključenosti kontrolne spremenljivke se kažejo tudi spremembe pri vplivu neodvisne spremenljivke Uporaba finančne tehnologije, katerega moč se nekoliko zniža (vseeno pa vpliv v obeh modelih ostaja srednje močan).

Tabela 15: Vpliv uporabe finančne tehnologije na delež samozaposlenih žensk

Model		Nestandardizirani koeficienti		Standard. koeficienti	t	p	Statistika kolinearnosti	
		B	SE	Beta			Toleranca	VIF
1	(Konstanta)	69,19	3,59		19,26	0,00		
	S6_M Uporaba finančne tehnologije	-0,809	0,083	-0,647	-9,78	0,00	1,00	1,00

se nadaljuje

Tabela 16: Vpliv uporabe finančne tehnologije na delež samozaposlenih žensk (nad.)

2	(Konstanta)	66,13	3,65		18,11	0,00		
	S6_M Uporaba finančne tehnologije	-0,523	0,127	-0,418	-4,11	0,00	0,40	2,49
	kontrolna_bdp BDP (bruto domači proizvod) na prebivalca	0,00	0,00	-0,295	-2,90	0,00	0,40	2,49

Vir: lastno delo.

Na osnovi predstavljenih rezultatov **Raziskovalno vprašanje 4 delno potrdimo**. Kaže se vpliv uporabe finančne tehnologije na delež samozaposlenih žensk, a vpliv je negativen.

SKLEP

Finančna vključenost koristi posameznikom in gospodinjstvom, dobro delujoči finančni sistemi pa koristijo celotnim državam. Dostop do finančnih storitev je zelo neenak, saj revne ljudi – zlasti revne ženske – obstoječe institucije in sistemi pogosto najmanj oskrbujejo. Obstaja veliko dokazov o tem, kako lahko projekti finančnega vključevanja različnih vrst, če so pravilno zasnovani in izvedeni, povečajo ekonomsko opolnomočenje žensk. Projekti finančne vključenosti lahko tako prispevajo k doseganju ciljev glede enakosti spolov in ciljev zmanjšanja revščine.

Diskriminatorni zakoni lahko vplivajo na povpraševanje žensk po finančnih storitvah. Na primer, omejen dostop do lastnine in nadzor nad njo omeujeta sposobnost žensk, da zagotovijo zavarovanje za posojila. Podobno lahko razlike v spolu pri pridobivanju identitete ženskam otežijo odpiranje bančnih računov, zlasti kadar za to obstajajo stroge zahteve glede identifikacije.

Opisna statistika je pokazala, da prihaja do velikih razlik med kazalniki finančne vključenosti. Delež samozaposlenih žensk v povprečju znaša 40,9 %. Pri najpomembnejšem finančnem kazalniku odprti bančni račun se izkažejo zelo velike razlike med državami, od 4,71 % žensk z odprtim bančnim računom v nerazvitih državah do 100 % v najrazvitejših državah. Varčevanje in posojilo prav tako predstavljata pomembnejše kazalnike finančne vključenosti, izkaže se, da v povprečju varčuje 22,1 % žensk, prav tako vzame posojilo v povprečju 22,2 % žensk. V bolj razvitih državah so ti zneski precej višji, kjer ima posojilo pri finančni instituciji tudi do 82,57 % žensk.

Zadnji inovativni razvoj v finančnih storitvah, kot je mobilno bančništvo, je pomagal pri premagovanju strukturnih ovir in povečal dostop do finančnih storitev. Število uporabnikov mobilnega bančništva iz dneva v dan narašča in postopoma nadomešča bančne poslovalnice ter poslovanje z denarjem v trgovinah. Uporabniki mobilnega

bančništva lahko brez večjih stroškov hitro in udobno dostopajo do sistema plačil, na ta način se zmanjšajo stroški za dostop do finančnih storitev in poveča dostop ranljivih skupnosti. Uporaba finančne tehnologije po svetu je 35,1 % med ženskami, z najvišjim deležem 92,32 % in najnižjim deležem 1,95 %.

Od leta 2010 se je več kot 55 držav zavezalo finančni vključenosti, več kot 60 pa jih je začelo razvijati nacionalno strategijo. Po raziskavah Svetovne banke države z razvito nacionalno strategijo finančne vključenosti povečajo hitrost in učinek reform (World Bank, 2017).

Države, ki so najbolj napredovale pri finančni vključenosti, imajo (World Bank, 2017):

- finančna plačila s strani države (35 % odraslih v državah z nizkim dohodkom, ki prejemajo državno plačilo, je v ta namen ustvarilo svoj prvi finančni račun);
- omogočen uspeh mobilnim finančnim storitvam (v Podsaharski Afriki na primer se je lastništvo mobilnega računa povečalo z 12 na 21 %);
- uvedba novih poslovnih modelov, kot je uporaba podatkov o e-trgovini za finančno vključenost;
- strateški pristop z razvojem nacionalne strategije finančne vključenosti, ki združuje različne deležnike vključno s finančnimi regulatorji, telekomunikacijami, sektorjem za konkurenco in izobraževanje;
- poudarek na varstvu potrošnikov in finančni sposobnosti za spodbujanje odgovornosti in trajnostnih finančnih storitev.

V magistrski nalogi sem analizirala vpliv finančne vključenosti na udejstvovanje žensk v podjetništvu. Pri prvem raziskovalnem vprašanju sem predpostavljala, da ima finančna vključenost pozitiven vpliv na delež samozaposlenih žensk. To sem preverjala s šestimi skupinami neodvisnih spremenljivk. Analiza je pokazala, da spremenljivke pojasnjujejo 65,5 % variabilnosti odvisne spremenljivke. Statistično značilen vpliv se pojavi pri štirih kazalnikih: odprt bančni račun, dostop do bančnega računa, kjer je vpliv negativen, vzorci varčevanj in izposojanja ter uporaba finančne tehnologije, kjer je vpliv na odvisno spremenljivko pozitiven. Dokazala sem tudi statistično značilen, a negativen vpliv neodvisne spremenljivke odprt bančni račun pri drugem raziskovalnem vprašanju. Torej višji kot je delež žensk z odprtim bančnim računom, nižji je delež samozaposlenih žensk. Pri tretjem raziskovalnem vprašanju sem preverjala vpliv tradicionalnih bančnih storitev, kot sta posojilo in varčevanje na delež samozaposlenih žensk. Ugotovila sem, da je statistično značilen le vpliv neodvisne spremenljivke posojilo pri finančni instituciji ali uporaba kreditne kartice, vpliv je negativen in srednje močan. Pri četrtem raziskovalnem vprašanju me je zanimalo, ali uporaba finančne tehnologije pozitivno vpliva na delež samozaposlenih žensk po državah sveta. Raziskovalno vprašanje sem preverila s povprečjem treh spremenljivk, in sicer: prejeta ali opravljena digitalna plačila, uporaba interneta ali mobilnega telefona za dostop do bančnega računa in odprt račun mobilnega plačevanja. Vpliv je negativen in srednje močan. Višja kot je uporaba finančne tehnologije

med ženskami, nižji je delež samozaposlenih žensk. V primeru, da vključimo model tudi kontrolno spremenljivko delež BDP, se delež pojasnjene variabilnosti v modelu bistveno ne spremeni. Ponekod se le spremeni moč vpliva neodvisnih spremenljivk na delež samozaposlenih žensk.

Pri primerjavi rezultatov regresijskih analiz se pozitiven vpliv neodvisnih spremenljivk pojavi le pri prve raziskovalnem vprašanju, kjer preverjam skupen vpliv vseh neodvisnih spremenljivk na odvisno. Pozitivne vpliv se pojavi pri dveh spremenljivkah in sicer Vzorci varčevanja in izposojanja (močan vpliv) Uporaba finančne tehnologije (šibak vpliv). Pri ostalih raziskovalnih vprašanjih, kjer preverjam vpliv posameznih kazalnikov, torej vpliv spremenljivk Odprt bančni račun, Uporaba tradicionalnih bančnih storitev in Uporaba finančne tehnologije je vpliv negativen. Po rezultatih regresijske analize ne morem sklepati, da ima finančna vključenost žensk pozitiven vpliv na delež samozaposlenih žensk v državah sveta, saj so rezultati večkrat ravno obratni od predvidenih raziskovalnih vprašanj.

LITERATURA IN VIRI

1. Adeola, O. & Evans, O. (2017). The impact of microfinance on financial inclusion in Nigeria. *The Journal of Developing Areas*, 51(4), 193–206.
2. Alliance for Financial Inclusion. (2016). *National Policy for Financial Inclusion*. Pridobljeno 21. decembra 2020 iz https://www.gob.mx/cms/uploads/attachment/file/199615/Mexico_s_National_Policy_Financial_Inclusion.pdf?__hstc=8788265.aeff272db118f2dd9cbf51e7f68d6a10.1530403200154.1530403200155.1530403200156.1&__hssc=8788265.1.1530403200157&__hsfp=1773666937
3. Alliance for Financial Inclusion. (2017). *Integrating Gender and Women's Financial Inclusion Into National Strategies*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz <https://www.afif-global.org/sites/default/files/publications/2017-03/GuidelineNote-27%20FIS-Gender%20and%20FIS.pdf>
4. Ashraf, N., Karlan, D. & Yin, W. (2006). Tying Odysseus to the Mast: Evidence from a Commitment Savings Product in the Philippines. *The Quarterly Journal of Economics* 121(2), 635–672.
5. Ashraf, N., Karlan, D. S. & Yin, W. (2009). Female Empowerment: Impact of a Commitment Savings Product in the Philippines. *World development*, 38(3), 333–344.
6. Bankable Frontier Associates. (2009). *The Mzansi Bank Account Initiative in South Africa: Final Report, commissioned by FinMark Trust*. Pridobljeno 21. decembra 2020 iz http://finmark.org.za/dedi517.jnb2.host-h.net/wp-content/uploads/2016/02/Rep_MsanzBankAccInitiativeSA_2009.pdf
7. Bauchet, J., Marshall, C., Thomas, J. & Yalouris, A. (2011). *Latest Findings from Randomized Evaluations of Microfinance*. Washington: Consultative Group to Assist the Poor.

8. Beck, T., Demirgüç-Kunt, A. & Levine, R. (2007). Finance, Inequality and the poor. *Journal of Economic Growth*, 12(1), 27–49.
9. Brush, C. G. (1992). Research on women business owners: Past trends, a new perspective and future directions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 16(4), 5–30.
10. Brush, C. G. (1997). Women-owned businesses: obstacles and opportunities. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 2(1), 1–24.
11. Burgess, R. & Pande, R. (2005). Do rural banks matter? Evidence from the Indian social banking experiment. *American Economic Review*, 95(3), 780–795.
12. Buttner, E. H. & Moore, D. (1997). Women's organisational exodus to entrepreneurship: self-reported motivations and correlates with success. *Journal of Small Business Management*, 35, 34–46.
13. Buttner, H. (2001) Examining female entrepreneurs management style: An application of a case of Pakistan. *Journal of business ethics*, 29(3), 253–269.
14. CARE International. (2014). *Financial inclusion in Uganda*. Pridobljeno 15. februarja 2020 iz <https://www.care.org.au/wp-content/uploads/2014/12/Financial-Inclusion-in-Uganda-Nov-2014.pdf>
15. CARE Tanzania. (2017). *Want gender equity? Want gender equity?* Pridobljeno 10. decembra 2020 iz <https://www.care-tanzania.org/component/content/article/26-quartely-post/58-want-gender-equity?Itemid=189>
16. Carsrud, A. & Brännback, M. (2011). Entrepreneurial Motivations: what do we still need toknow? *Journal Small Business Management*, 49(1), 9–26.
17. Clarke, G., Xu, L. & Zou, H. (2006). Finance and Income Inequality: What Do the Data Tell Us? *Southern Economic Journal*, 72(3), 578–596.
18. Cole, S., Sampson, T. & Zia, B. (2011). Price or Knowledge? What Drives Demand for Financial Services in Emerging Markets? *Journal of Finance*, 66(6), 1933–1967.
19. Cull, R., Ehrbeck, T. & Holle, N. (2014). *Financial Inclusion and Development: Recent Impact Evidence*, CGAP Focus Note 92. Washington: Consultative Group to Assist the Poor.
20. Demirguc-Kunt, A. & Klapper, L. (2015). *Measuring Financial Inclusion: The Global FINDEX Database*. Washington: World Bank.
21. Department for International Development. (2004). *The Importance of Financial Sector Development for Growth and Poverty Reduction*. London: Policy Division, Department for International Development.
22. Doi, Y, McKenzie, D. & Zia, B. (2014). Who You Train Matters: Identifying Combined Effects of Financial Education on Migrant Households. *Journal of Development Economics*, 109, 39–55.
23. Doing Business. (2017). *Getting Credit: Legal Rights*. Two approaches to developing an integrated secured transactions regime. Pridobljeno 15. februarja 2020 iz <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB17-Chapters/DB17-CS-Getting-credit-legal-rights.pdf>

24. Dupas, P. & Robinson, J. (2009). *Savings Constraints and Microenterprise Development: Evidence from a Field Experiment in Kenya*. Pridobljeno 15. februarja 2020 iz <https://web.stanford.edu/~pdupas/SavingsConstraints.pdf>
25. Dupas, P. & Robinson, J. (2013). Why Don't the Poor Save More? Evidence from Heath Savings Experiments. *American Economic Review*, 103(4), 1138–1171.
26. Eagly, A. H. & Karau, S. J. (1991). Gender and the emergence of leaders: Ametaanalysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(5), 685–710.
27. Ellis, A., Manuel, C. & Blackden, C. M. (2006). *Gender and Economic Growth in Uganda: Unleashing the Power of Women*. Washington: The World Bank.
28. Fareed, F., Gabriel, M., Lenain, P. & Reynaud, J. (2017). *Financial inclusion and women entrepreneurship: Evidence from Mexico*. Paris: OECD.
29. Financial Services Assessment. (2010). *Community-Level Economic Effects of M-PESA in Kenya*. Pridobljeno 10. decembra 2020 iz <https://www.findevgateway.org/case-study/2010/06/community-level-economic-effects-m-pesa-kenya-initial-findings>
30. Global Entrepreneurship Monitor. (2018). *GEM Womens Entrepreneurship 2017/2018 Report*. Pridobljeno 10. decembra 2020 iz <https://www.gemconsortium.org/file/open?fileId=50405>
31. Global Entrepreneurship Monitor. (2019). *Opportunity and Necessity Entrepreneurship*. Pridobljeno 10. decembra 2020 iz <https://www.gemconsortium.org/wiki/1177>
32. Global Findex. (2017). *Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution*. Pridobljeno 10. decembra 2020 iz <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/29510/211259ov.pdf>
33. Global Partnership for Financial Inclusion. (2016). *G20 Financial Inclusion Indicators*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz <http://datatopics.worldbank.org/g20fidata/>
34. Hallward-Driemeier, M. (2011). *Expanding Women's Opportunities in Africa*. Washington: World Bank.
35. Harbison, F. (1956). Entrepreneurial Organization as a Factor In Economic Development. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(3), 364–379.
36. Heilman, M. E. & Chen, J. J. (2003). Entrepreneurship as a solution: The allure of self-employment for women and minorities. *Human Resource Management Review*, 13(2), 347–364.
37. Hisrich, R. D. & Brush, C. G. (1983). The woman entrepreneur: Implications of family, educational, and occupational experience. *Frontiers of Entrepreneurship Research*, 2, 255–270.
38. Holloway, K., Niazi, Z. & Rouse, R. (2017). *Women's economic empowerment through financial inclusion: A review of existing evidence and remaining knowledge gaps. Innovations for Poverty Action*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz <https://www.poverty-action.org/sites/default/files/publications/Womens-Economic-Empowerment-Through-Financial-Inclusion.pdf>

39. Huarng, K. H., Mas-Tur, A. & Yu, T. H. K. (2012), Factors affecting the success of women entrepreneurs, *International Entrepreneurship and Management Journal*, 8(4), 487–497
40. Jamison, J. C., Karlan, D. & Zinman, J. (2014). *Financial Education and Access to Savings Accounts: Complements or Substitutes?* Pridobljeno 12. decembra 2020 iz <https://www.nber.org/papers/w20135>
41. Jianakoplos, N. A. & Bernasek, A. (1998). Are women more risk averse? *Economic Inquiry* 36(4), 620–630.
42. Johnson, J. E. & Powell, P. B. (1994). Decision making, risk and gender: Are managers different? *British journal of management*, 5(2), 123–138.
43. Johnson, M. S., Garbarino, E. & Sivadas, E. (2006). Influences of customer differences of loyalty, perceived risk and category experience on customer satisfaction ratings. *International Journal of Market Research*, 48(5), 601–662.
44. Kagan, J. (2020). *Microfinance*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz <https://www.investopedia.com/terms/m/microfinance.asp>
45. Karlan, D. & Zinman, J. (2010). *Expanding Microenterprise Credit Access: Using Randomized Supply Decisions to Estimate the Impacts in Manila*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz <https://ideas.repec.org/p/egc/wpaper/976.html>
46. Karlan, D., Kendall, J., Mann, R., Pande, R., Suri, T. & Zinman, J. (2016). *Research and impacts of digital financial services*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz <https://www.nber.org/papers/w22633>
47. Kaur, G. (2017). Financial inclusion of women entrepreneurs in India. *International Journal of Engineering Development and Research*, 5(2), 1529–1539.
48. Khanka, S. S. (2006). *Entrepreneurial Development*. New Delhi: S. Chand Publishing.
49. King, R. G. & Levine, R. (1993). Finance and growth: Schumpeter might be right. *The quarterly journal of economics*, 108(3), 717–737.
50. Kirby, D. (2003). *Entrepreneurship*. New York: McGraw Hill Education.
51. Kongsinsuwan, S. & Johnsson, A. (2008). *Female entrepreneurs in Sweden and Thailand: Differences and similarities in motivation*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:121502/FULLTEXT01.pdf>
52. Littlefield, E., Morduch, J. & Hashemi, S. (2003). *Is microfinance an effective strategy to reach the millennium development goals?* Pridobljeno 10. decembra 2020 iz https://www.researchgate.net/publication/253969193_Is_Microfinance_an_Effective_Strategy_to_Reach_the_Millennium_Development_Goals
53. Makina, D., Fanta, A. B., Mutsonziwa, K., Khumalo, J. & Maposa, O. (2015). *Financial access and SME size in South Africa*. Pridobljeno 10. decembra 2020 iz https://www.researchgate.net/publication/303683234_Financial_access_and_SME_size_in_South_Africa
54. Mansor, N. (2005). *Women in Business: Determinants for Venturing in Malaysians SMEs*. Pridobljeno 23. marca 2021 iz https://www.tbs.ubbc/uj.ro/studia/articol_4_2_2005

55. Mayoux, L. (2006). *Not only reaching but also empowering women: Ways forward for the micro credit summit's second goal*. Washington: World Bank.
56. Meunier, F., Krylova, Y. & Ramalho, R. (2017). *Women's Entrepreneurship. How to Measure the Gap between New Female and Male Entrepreneurs?* Pridobljeno 12. decembra 2020 iz <https://www.imf.org/external/pubs/ft/242.pdf>
57. Minniti, M. & Arenius, P. (2003). *Women in Entrepreneurship*. New York: United Nations.
58. Napier, M., Melamed, C., Taylor, G. & Jaeggi, T. (2013). *Promoting Womens Financial Inclusion: A Toolkit*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/213907/promoting-womens-financial-inclusion-toolkit.pdf
59. Ng'weno, A., Oldja, L., Hassan, M. & Kapoor, P. (2018). *Demand-side review of Financial Inclusion for Women in entrepreneurship and smallholder agriculture*. Pridobljeno 3. maja 2021 iz <https://idl-bnc-idrc.dspacedirect.org/bitstream/handle/10625/57157/IDL-57157.pdf>
60. NIZA and ActionAid. (2009). *Women's Land Rights in Southern Africa: Consolidated baseline findings from Malawi, Mozambique, Zambia and Zimbabwe*. Pridobljeno 15. februarja 2020 iz <https://mokoro.co.uk/land-rights-article/womens-land-rights-in-southern-africa-consolidated-baseline-findings-from-malawi-mozambique-zambia-and-zimbabwe/>
61. Orhan, M. & Scott, D. (2001). Why Women Enter Into Entrepreneurship: an Explanatory Model. *Women in Management Review*, 16(5), 232–243.
62. Pasali, S. (2013). *Where Is the Cheese? Synthesizing a Giant Literature on Causes and Consequences of Financial Sector Development*. Washington: World Bank.
63. Pfajfar, L. (2006). *Ekonometrija*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
64. Pitt, M., Khandker, S. & Cartwright, J. (2006). Empowering Women with Micro Finance: Evidence from Bangladesh. *Economic Development and Cultural Change*, 54(4), 791–831.
65. Prina, S. (2015). Banking the Poor via Savings Accounts: Evidence from a Field Experiment. *Journal of Development Economics*, 115, 16–31.
66. Ratna, S., Čihák, M., N'Diaye, P., Barajas, A., Mitra, S., Kyobe, A., Mooi, Y. N. & Yousefi, S. R. (2015). *Financial Inclusion: Can It Meet Multiple Macroeconomic Goals?* Pridobljeno 23. marca 2021 iz <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1517.pdf>
67. Rosa, P. Carter, S. & Hamilton, D. (1996). Gender as a determinant of Small Business Performance. *Small Business Economics*, 8(1), 463–478.
68. Schumpeter, J. A. (1934). *The Theory of Economic Development*. Cambridge: Harvard University Press.
69. Sexton, D. L. (1990). Research on women-owned businesses: Current status and future directions. V O. Hagen, C. Rivchum & D. L. Sexton (ur.), *Women-owned Businesses* (str. 183–193). New York: Praeger.

70. Shragg, P., Yacuk, L. & Glass, A. (1992). Study of barriers facing Albertan women in business. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 9(4), 40–49.
71. Siddik, N. (2017). Does financial Inclusion Promote Women Empowerment? Evidence from Bangladesh. *Applied Economics and Finance*, 4(4), 169–177.
72. Solesvik, M., Iakovleva, T. & Trifilova, A. (2019). *Motivation of female entrepreneurs: a cross-national study*. Pridobljeno 15. februarja 2020 iz <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JSBED-10-2018-0306/full/pdf?title=motivation-of-female-entrepreneurs-a-cross-national-study>
73. Trivelli, C. (2009). *Improving women's access to financial services through subsidized savings accounts*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/213907
74. United Nations. (2015). *The World's Women 2015: Trends and Statistics*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz https://unstats.un.org/unsd/gender/downloads/worldswomen2015_report.pdf
75. Verheul, I. A. & Thurik, R. (2001). Start-up capital: Differences between male and female entrepreneurs; Does gender matter? *Small business economics*, 16(4), 329–346.
76. Weisberg, S. (2005). *Applied Linear Regression* (3. izd.). Minneapolis: University of Minnesota.
77. World Bank. (2007). *Gender and Economic Growth in Kenya: Unleashing the Power of Women*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/665991468285651926/gender-and-economic-growth-in-kenya-unleashing-the-power-of-women>
78. World Bank. (2008). *Banking the Poor: Measuring Banking Access in 54 Economies*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/608761468157765351/banking-the-poor-measuring-banking-access-in-54-economies>
79. World Bank. (2013). *Expanding women's access to financial services*. Pridobljeno 10. decembra 2020 iz <http://www.worldbank.org/results/2013/04/01/banking-on-women-extending-womens-access-to-financial-services>
80. World Bank. (2014). *Global Financial Development Report 2014: Financial Inclusion*. Pridobljeno 12. decembra 2020 iz <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/225251468330270218/global-financial-development-report-2014-financial-inclusion>
81. World Bank. (2017). *Financial Inclusion Overview*. Pridobljeno 15. februarja 2021 iz <http://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/overview>
82. World Bank. (2019). *Global Findex Database*. Pridobljeno 10. decembra 2020 iz <https://globalfindex.worldbank.org/basic-page-overview>